

Eurooppalainen maanpuolustus ja asevelvollisuus

Sisältö

Katsaus eurooppalaiseen maanpuolustukseen	5
Asevelvollisuus Euroopan maissa	27

© 2010 Jarmo Pykälä ja Suomen Sadankomitea ry.

©2008–2010 Puolustusmenotiedot SIPRI.

Miesvahuustiedot Taylor & Francis Group Ltd. Kopiointi tai uudelleenjulkaisu vain oikeuksien omistajien luvalla.

Ulkoasu Simo Hellsten/Osuuskunta Viestintäverso
Painettu Kirjapaino Jaarli 2010

ISBN 978-951-9372-38-9 (nid.)
978-951-9372-39-6 (pdf)

Johdanto

Raaseporin varuskunnan portista käveli sisään 200 uutta työntekijää vuoden 2010 toukokuuisena maanantiaamuna. He pukivat päälleen maastopukua, jonka hihassa vilahti Euroopan unionin lippu. Nämä suomalaiset ammattisotilaat muodostavat yhdessä Irlannin, Viron, Ruotsin ja Norjan kanssa EU:n pohjoismaisen taisteluosaston (EU NBG11). Seuraavan vuoden ajan suomalaiset harjoittelevat ja taistelevat taas kerran rintarinnan ruotsalaisten kanssa. Ja kuka tietää missä: ehkä Sudanissa, Kirgisiassa tai Uzbekistanissa.

Euroopan unionin jäsenmaat ovat lähentyneet toisiaan useilla eri osa-alueilla yhteisestä valuutasta aina vapaaseen liikkumiseen ja yhteiseen lainsäädäntöön asti. Vielä toistaiseksi jäsenmaat ovat järjestäneet maanpuolustuksensa eri tavoin. Lissabonin sopimuksen (1.12.2009) myötä EU:lle hyväksyttiin yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka. Se on lisännyt jäsenmaiden tarvetta tiivistää sotilaallista yhteistyötä ja yhdenmukaistaa maanpuolustustaan. Lissabonin sopimukseen jälkeen on esitetty EU:n oman armeijan perustamista. Ranskan eurooppaministeri Pierre Lellouche ehti jo toukokuussa vertaamaan EU:n taluskriisimaille annettua taloudellista apupakettia Naton viidenteen artiklaan: ”se ei ole yhtään vähemmän tärkeä kuin Naton viides artikla yhteisestä puolustuksesta sovellettuna euroalueelle. Kun yksi jäsen on hyökkäyksen kohteena, ovat muut velvoitettuja puolustamaan sitä”¹. Suomen puolustusvoimien näkemystä linjasi maavoimien komentaja kenraaliluutnantti Ilkka Aspara seuraavasti: ”Suomen puolustus voidaan uskottavasti järjestää vain yleisen asevelvollisuuden pohjalta. Yleisen asevelvollisuuden edut ovat selvät: se on yhteiskunnallisesti tasapuolinen ja oikeudenmukainen sekä kustannustehokas järjestelmä. (---) Yleisellä asevelvollisuudella on merkittävä vaikutus suomalaisten maanpuolustustahtoon ja sillä on kansalaisten vankka tuki.”²

1 Financial Times 28.05.2010. Eurozone bail-out plan 'alters EU treaty'

2 Asparan puhe puolustusvoimain lippujuhla päivän paraatissa 4.6.2010

Eurooppalainen maanpuolustus ja asevelvollisuus selvityksen tarkoituksena on tarjota välineitä julkiseen keskusteluun Suomen ja EU:n maanpuolustuksen tulevaisuuden ratkaisuista. Miltä eurooppalainen maanpuolustus näyttää 2010-luvulla? Miltä Suomi näyttää tässä joukossa? Mitä uskottava puolustus tarkoittaa? Miten voidaan arvioida asevelvollisuuden oikeudenmukaisuutta? Millainen on kustannustehokkain järjestelmä? Vertailussa on mukana kaikkiaan 46 eurooppalaista valtiota. Varsinaisissa laskelmissa on mukana 40 valtiota, koska viidessä valtiossa³(11 %) ei ole armeijaa ja San Marinao, yhtä maailman pienimmistä armeijoista, koskevia tietoja ei ole ollut saatavilla. Ensimmäisessä osassa luodaan katsaus nykyaikaiseen sodankäyntiin ja maanpuolustukseen sekä asevelvollisuuteen liittyvien keskeisten osa-alueiden arvioimiseen eri valtioiden välillä. Ensimmäisen osan jälkeen löytyvästä taulukossa (taulukko 5) on tiivistetty eri valtioiden keskeiset tiedot. Toinen osa koostuu hakuteoksessa, jossa esitellään kunkin valtion maanpuolustuksen perustiedot sekä asevelvollisuusjärjestelmä⁴.

3 Islanti, Liechtenstein, Andorra, Monaco, Vatikaani

4 Selvityksen tilastotiedot ovat pääasiassa vuodelta 2008. Tiedot asevelvollisuuksista ovat pääosin toukokuulta 2010.

1. Katsaus eurooppalaiseen maanpuolustukseen

1.1 Eurooppalainen sotilas

Sodankäynti ja maanpuolustus ovat kokeneet erittäin merkittävän muutoksen viimeisen 30 vuoden aikana. Muutoksen keskeisin syy on ollut siirtyminen teollisesta yhteiskunnasta informaatioyhteiskuntaan. Teollisessa yhteiskunnassa sotia edelsi kansainvälisen tilanteen kiristyminen, mitä seurasi elintarvikkeiden ja raaka-aineiden säännöstely, teollisuuden tuotantolinjojen muuntaminen armeijan tarpeisiin sekä joukkojen kutsuminen ylimääräisiin kertausharjoituksiin. Sota mobilisoi koko kansakunnan ja kosketti kaikkia valtiossa asuvia. Itse sodankäynti perustui suuriin lukumääriin eli satoihin tuhansiin sotilaisiin ja miljooniin pommeihin sekä ammuksiin. Informaatioyhteiskunnassa sodankäynti perustuu tietoon ja nopeuteen. Ennen sotilaallisen kohteen tuhoamiseen saatettiin tarvita tuhat lentokoneesta pudotettavaa pommia, kun nyt sama tehtävä voidaan hoitaa yhdellä täsmäohjuksella. Sodan voittaa se, kenen joukot ovat nopeimpia liikkumaan, parhaiten varusteltuja ja voittavat elektronisen sodankäynnin.⁵

Sodankäynnin teknistymisen ja erikoistumisen seurauksena sotilailta vaaditaan siviilissä hankittua koulutusta. Jokaisesta varusmiehestä ei voida kouluttaa elektronisen sodankäynnin asiantuntijaa. On myös kyseenalaista tarvitseeko elektronisen sodankäynnin asiantuntijan edes osata kaivaa poteroa ja sen takia osallistua kaikille yhteiseen kahden kuukauden peruskoulutuskauteen. Teknistyminen on kasvattanut hankintamenoja. Siinä missä toisessa maailmansodassa pommikoneessa oli 2 000 elektronista komponenttia, on nykyaikaisessa F/A-18 Hornetissa niitä jo kymmeniä tuhansia⁶. Yhdellä ny-

5 Alvin ja Heidi Toffler (1994) *Sodan ja rauhan futurologia*. Otava, Helsinki.

6 Heikki Hiilamo ja Simo Sippola (1994) *Aavelasku*. Like, Helsinki.

kyaikaisella häivehävittäjällä voidaan hoitaa usean vanhan pommikoneen työt, minkä takia ei voida edes puhua samasta tuotteesta. Suomen puolustusvoimien oman arvion mukaan teknistymisen seurauksena puolustusmateriaali kallistuu vuosittain 5–6 prosenttia. Sotataloudelle tämä asettaa omat haasteensa ja joudutaan pohtimaan, onko mil-lään maalla varaa varustaa suuria joukkoja nykyaikaisella varustuksella.

EU:n jäsenvaltiot sitoutuivat Lissabonin sopimuksessa parantamaan asteittain soti-laallisia voimavarojaan (artikla 42). Jäsenvaltiot valtuuttivat Euroopan puolustusviras-ton EDA:n vastaamaan voimavarojen kehittämisestä, tutkimuksesta ja hankinnasta. Yhteistyön taustalla on toisaalta poliittinen tavoite rakentaa EU:lle oma armeija ja toisaalta tarvittavat kustannussäästöt. Yhteistyö on nähty järkevämmäksi kuin se, että jokainen maa kehittäisi omat aseensa itse. Myös Pohjoismaat ovat suunnitelleet sotilaallista yhteistyötä. Raportissa ”Yksi kaikkien ja kaikki yhden puolesta” (One for all, all for one) esiteltiin kymmeniä erilaisia hankkeita, joiden avulla voitaisiin tehdä tiiviimpää sotilaallista yhteistyötä ja säästää kustannuksista. Yksi niistä oli ehdotus yhteispohjoismaisen ilmavalvonnan järjestämisestä. Eurooppalainen ja pohjoismainen sotilaallinen yhteistyö vaikuttavat vääjäämättä Suomen käyttämään kalustoon, huoltovarmuuteen ja joukkojen toimintaan.

Nykypäivän sodissa kotimaan puolustamisen merkitys on vähentynyt ja sotaa käy-dään kaukana kotirintamalta, kuten Irakissa ja Afganistanissa. Eräiden asiantuntijoiden mukaan EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan tarkoituksena on lisätä unionin vaikutus-valtaa kasvattamalla sen sotilaallisia muskeleita. Tätä varten tarvitaan noin 60 000 hen-gen vahvuinen armeija, josta voitaisiin tarvittaessa lähettää nopeasti joukkoja kolman-siin maihin. Tällä hetkellä tähän ei kyetä, vaikka EU-mailla on aktiivipalveluksessa yli kaksi miljoonaa henkeä. Yksi syy tähän on, että varusmiehiä ei voida lähettää ulkomai-siin operaatioihin. Henkilöstön saatavuus ulkomaisiin operaatioihin on tällä hetkellä kaikkien EU-maiden armeijoiden suurin ongelma. Esimerkiksi Saksassa koko pakolli-sen⁷ asevelvollisuuden yhtenä tärkeimpänä julkilausuttuna tehtävä on nimenomaan toi-mia rekrytointiväylänä kansainvälisiin tehtäviin. Myös Suomi panostaa kansainväliseen kriisinhallintaan ja meilläkin on alettu korostamaan yleisen asevelvollisuuden merkitys-tä ammattitaitoisen henkilöstön rekrytoinnin mahdollistajana. Toisaalta kansainvälisillä

7 Armeija voidaan muodostaa palkatuista ammattisotilaista, vapaaehtoisista varusmiehistä tai yleisellä eli pakollisella asevelvollisuudella. Usein käytössä on näiden yhdistelmä. Esimerkiksi Suomen pääasiallinen vahvuus koostuu pakollista asevelvollisuutta suorittavista ja vapaaeh-toisista asevelvollisista eli naisista. Varusmiesten kouluttamiseen tarvitaan kantahenkilökun-taa ja sen lisäksi armeijoilla on yleensä myös palkattuja ammattisotilaita (esim. Suomessa EU:n nopeantoiminnan joukot)

operaatioilla on kääntöpuolensa, koska mitä enemmän niihin panostetaan, sitä vaikeampi on puolustaa tarvetta yleiselle asevelvollisuudelle.

Neuvostoliiton romahtamisen myötä Euroopan geopoliittinen tilanne muuttui ja useimmat maat totesivat laajamittaisen maasodan ja maahan tunkeutumisen uhan poistuneen. Nykyaikaisessa sodankäynnissä pyritään saamaan hallintaan vihollisen strategisesti tärkeät kohteet. Suomessa yleisen asevelvollisuuden todetaan olevan ainoa mahdollinen ratkaisu koko maan puolustamiseksi. On kuitenkin kaksi eri asiaa keskustella siitä, pitääkö puolustaa koko maata ja siitä, millaisia intressejä ulkovalloilla on Suomea kohtaan. Tarkoittaako niistä yksikään hyökkäystä koko maata vastaan vai hyökkäystä yksinomaan strategisesti tärkeisiin kohteisiin.

Esitettyjen kehityskulkujen vaikutukset ovat olleet kussakin valtiossa erilaisia ja niistä on myös tehty useita tulkintoja. Keskustelussa on ollut mielenkiintoista se, että monia argumentteja käytettiin ensin puolustamaan yleistä asevelvollisuutta ja myöhemmin samat väitteet esitettiin sitä vastaan. Yhdysvaltalaisen RAND-instituutin tutkijat Jehn ja Selden huomauttavat, että eurooppalainen asevelvollisuuskeskustelu on ylipäänsä perustunut huonoon informaatioon ja päätökset ovat usein olleet poliittisten päättäjien läpikirjennämiä prosesseja. He ottavat esimerkiksi Ranskan, jossa Napoleon määräsi pakollisesta asevelvollisuudesta, jonka presidentti Chirac lakkautti armeijan vastuksesta huolimatta vuonna 1996.⁸ Euroopassa kaksi valtiota lakkautti pakollisen asevelvollisuuden 1990-luvulla ja 21 valtiota 2000-luvulla. Useimmat lakkautukset ovat tapahtuneet vuosina 2005–2010. Vertailussa mukana olleista valtioista 31:ssä (67 %) ei ole pakollista asevelvollisuutta. Ukraina on ilmoittanut lakkauttavansa sen vuoden 2010 aikana ja Serbia vuonna 2011, jolloin lukumäärä kasvaa 33:een (72 %). Saksassa ollaan tekemässä päätöstä pakollisen asevelvollisuuden lakkauttamisesta tätä kirjoitettaessa kesäkuussa 2010.

1.2 Uskottava puolustus

Eurooppalaisten maiden käsityksiä uskottavasta puolustuksesta voidaan lähestyä vertaamalla keskenään armeijoiden kahta peruselementtiä: miehistöä ja rahaa. Uskottava puolustus koostuu riittävästä määrästä sotilaita ja aseita. Mikä sitten on riittävä määrä? Se riippuu ensinnäkin uhkista: mitä uhkia valtiolla on, millä todennäköisyydellä ne voivat toteutua, millaisia vaikutuksia niillä on ja millaisin keinoin uhkiin sekä riskeihin voidaan vastata? Uhkakuvista ja niiden poliittisista vaikutuksista kiinnostuneiden kannat-

8 Christopher Jehn ja Zahchary Selden (2001) The End of Conscriptioin in Europe? RAND – National Security Division, Congressional Budget Office, USA. Elektronisesti <<http://www.rand.org/pubs/monographs/MG265/images/webSo228.pdf>> (11.05.2010)

taa tutustua esimerkiksi Jarmo Limménin vuonna 2009 julkaistuun väitöskirjaan ”Suomen uhkakuvapolitiikka 2000-luvun alussa”. Tässä selvityksessä ei oteta kantaa siihen, mikä armeijan toimintakyvyn tulisi olla, kuinka perusteltuja ja todennäköisiä esitetyt uhkakuvat ovat tai voidaanko esitettyihin uhkiin ylipäänsä vastata sotilaallisesti vaan verrataan ainoastaan valtioiden toteutuneita riittäviä määriä.

Uhkien lisäksi päätökseen riittävästä määrästä vaikuttaa valtion yhteiskunnalliset, poliittiset ja taloudelliset intressit. Esimerkiksi Ranskalla ei ole niinkään sotilaallista tarvetta ydinaseille, vaan maan intressi niiden hallussa pitämiseen, on enemmänkin suurvalta-aseman säilyttäminen ja kansallinen identiteetti; ”maa ilman ydinaseita ei ole mikään maa”. Suomessa maanpuolustuksesta vallitsee vahva kansallinen konsensus. Arto Nokkala kirjoittaa osuvasta, että ”maanpuolustustahto voidaan ymmärtää kollektiivisena normina: suomalaisilla pitää olla, meidän, jos keiden, pitää osoittaa maanpuolustustahtoa”⁹. Tahtomme on seurausta toisesta maailmansodasta, jossa Suomi jäi yksin ylivoimaista hyökkääjää vastaan, mutta selvisi osittain vahvan kansallisen tahdon ja kansakunnan yhtenäisyyden ansiosta. Professori Pertti Joenniemi on kutsunut asevelvollisuutta talvisodan jatkumoksi, johon suomalaisuutemme kiinnittyy. Maanpuolustuksen ja asevelvollisuuden tarkoitus ei ole vain sotilaallisiin uhkiin varautuminen, vaan sillä on myös yhteiskunnallisia tarkoituksia. Nämä ovat syitä, joiden takia keskustelu maanpuolustuksesta ja asevelvollisuudesta ovat ajoittain hyvin tunnepitoisia ja poliittisointuneita.

1.3 Pari prosenttia puolustukseen

Puolustusmenot ovat yleisimmin käytetty maanpuolustuksen mittari, koska niihin käytetyt varat menevät joukkojen palkkakuluihin ja aseiden hankintamenoihin. Puolustusmenot voidaan esittää joko reaalisina lukuina tai suhteessa maan talouteen. Reaaliset luvut, kuten esimerkiksi Iso-Britannian 39 miljardin euron puolustusbudjetti saattaa saada valtion kuulostamaan sotilaallisesti vahvalta. Reaalisten lukujen vertailu maiden välillä on hankalaa, koska muun muassa yksikköhinnat, valuuttakurssit ja inflaatio vaihtelevat maittain. Yhdellä eurolla saa toisessa maassa viisi patruunaa ja toisessa kolmekymmentä.

Puolustusmenot on edellä mainitusta syistä totuttu esittämään suhteessa maan bruttokansantuotteeseen. Tämä luku kertoo, kuinka paljon valtion tuloista käytetään maanpuolustukseen. Esimerkiksi Nato-maiden tulee käyttää kaksi prosenttia ja samaa velvoi-

9 Arto Nokkala (2005) Suomalainen asevelvollisuus ja puolustusvoimien henkilöstörakenne kansainvälisissä muotopaineissa. Puolustusministeriö. Elektronisesti <URL: <http://www.defmin.fi/index.phtml?s=224>> (14.5.2010)

Sodan oikeussäännöt rajoittavat aseiden käyttöä

Sodan oikeussäännöt eli kansainvälinen humanitaarinen oikeus rajoittaa sitä, miten sodan osapuolet saavat käydä sotaa. Kansainvälisen humanitaarisen oikeuden perustana ovat vuonna 1949 laaditut neljä (I–IV) Geneven sopimusta. Kaikki maailman valtiot ovat allekirjoittaneet Geneven sopimukset. Niitä täydennettiin kahdella lisäpöytäkirjalla vuonna 1977 ja yhdellä lisäpöytäkirjalla vuonna 2005.

Geneven sopimukset voidaan tiivistää viiteen periaatteeseen: inhimillisuus, so-tilaallinen välttämättömyys, erottelun periaate, suhteellisuuden periaate ja tarpeettoman kärsimyksen kielto. Esimerkiksi erottelun periaatteen mukaan aseiden ja sodankäyntimenetelmien tulee olla sellaisia, joilla voidaan erotella siviilit ja sotilaat, koska aseellista toimintaa saa kohdistaa ainoastaan sotilaisiin ja sotilaskohteisiin.

Venäjä, Serbia ja Suomi

Geneven sopimuksien solmimisen jälkeen on pyritty vahvistamaan siviilien suojelua aseellisissa selkkauksissa puuttamalla aseiden aiheuttamiin humanitaarisiin ongelmiin. Keskeisin sopimus on Tavanomaisia aseita ja niiden käyttöä koskeva sopimus eli niin kutsuttu CCW-sopimus vuodelta 1980. Viime vuosina on pyritty entisestään tehostamaan humanitaaristen ongelmien minimoimista, minkä takia on solmittu kaksi uutta sopimusta. Niitä on solmittu vuonna 1997 Ottawassa yleissopimus jalkaväkimiinojen käytön, varastoinnin, tuotannon ja siirron kieltämisestä ja niiden hävittämisestä sekä vastaava yleissopimus rypäleasteista Oslossa vuonna 2008.

Jalkaväkimiinat kieltävään Ottawan sopimukseen on liittynyt 156 valtiota. Tässä selvityksessä mukana olevista valtioista ainoastaan Venäjä, Serbia ja Suomi eivät ole liittyneet siihen. Puola ei ole vielä ratifioinut sopimusta. Suomen hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittinen valiokunta päätti helmikuussa 2010 käynnistää valmistelut, jotta Suomi voisi liittyä sopimukseen keväällä 2012. Vaikka Suomi on tähän asti kieltäytynyt allekirjoittamasta sopimusta, on se vuosittain tukenut humanitaarista miinanraivausta 5 miljoonalla eurolla.

Rypäleasteet kieltävään Oslon sopimukseen on liittynyt 104 valtiota ja sen on ratifioinut 30 valtiota. Sopimus astuu voimaan 1.8.2010. EU-maista sopimuksen ulkopuolella on Suomen lisäksi viisi muuta valtiota. Niistä neljä ovat Nato-maita. Kaiken kaikkiaan vertailussa mukana olevista valtioista 13 eivät ole vielä liittyneet sopimukseen.

Ottawan ja Oslon sopimuksista tekee erilaisia muihin asevalvonta ja -riisunta-sopimuksiin nähden se, että niissä aloitteentekijöinä ja eteenpäin vievänä voimana olivat valtioiden sijaan kansalaisyhteiskunta. Jalkaväkimiinojen vastaista kampanjaa johtanut ICBL-järjestö (International Campaign to Ban Landmines) ja sen johtaja Jody Williams palkittiin saavutuksestaan Nobelin rauhanpalkinnolla vuonna 1997. Palkintoa oli vastaanottamassa Suomessa kampanjaa vetäneen Rauhanliitto - YK-yhdistyksen toiminnanjohtaja Laura Lodenius.

Sodan oikeussäännöistä ei voi luistaa jäämällä sopimuksien ulkopuolelle

Valtiot eivät voi vetäytyä kansainvälisen humanitaarisen oikeuden asettamista velvoitteista pysyttelemällä sopimuksien ulkopuolella tai irtautumalla sopimuksesta, koska myös humanitaarinen tapaoikeus velvoittaa niitä. Punaisen Ristin kansainvälinen komitea (ICRC) julkaisi vuonna 2005 laajan selvityksen humanitaarisesta tapaoikeudesta. Selvitys sisälsi yli 6 000 sivua perusteluita ja kommentaareja. Lopputuloksena oli, että valtioiden välisestä tapaoikeudesta löydettiin 161 normia, jotka sisältävät humanitaarisen oikeuden keskeisimmät velvoitteet. Ne ovat voimassa aina ja kaikkialla.

Ensisijainen velvollisuus sotarikollisten rankaisuun on valtioilla. Yksi keskeinen ongelma humanitaarisessa oikeudessa on ollut se, että varsinkaan korkeimmat päättäjät eivät ole joutuneet vastuuseen sotarikoksista. Tätä on kutsuttu rankaisemattomuuden aikakaudeksi. Tämän ongelman osittaiseksi ratkaisemiseksi on perustettu Kansainvälinen rikostuomioistuin (ICC) Rooman sopimuksella vuonna 1998. Se aloitti toimintansa Haagissa vuonna 2002. Se voi ryhtyä toimiin valtion ollessa haluton tai kyvytön rankaisemaan sotarikollisia.

tetta on esitetty Lissabonin sopimuksen jälkeen myös EU-maille. Kaksi prosenttia eivät kuitenkaan kerro, millä tavalla resursseja on käytetty suhteessa todellisiin uhkiin, kuinka tehokkaasti niitä on käytetty eli mitä rahalla on saatu aikaan, kuinka paljon valtio käyttää varoja muuhun turvallisuuteen vaikuttavaan toimintaan, kuten esimerkiksi ilmastomuutoksen torjumiseen. Suuret puolustusmenot ja sitä kautta suurempi sotilaallinen vahvuus voivat olla tavoite johon pyritään, mutta sillä on myös kääntöpuolensa. Puolustukseen käytetyt varat eivät kasvata bruttokansantuotetta ja kokonaistuotantoa samassa suhteessa kuin muu teollinen tuotanto. Suuret puolustusmenot myös heikentävät valtion taloutta, koska lisäävät julkisia menoja. Esimerkiksi EU-maista suurimmat puolustusmenot ovat olleet Kreikalla (3,6 %). Tässä selvityksessä on mukana globaali rauhanindeksi (Global Peace Index, GPI), koska se kuvaa valtion turvallisuutta puolustusmenoja monipuolisemmin. Se rakentuu useista eri tunnusluvuista, jotka mittaavat valtion sisäistä turvallisuutta (mm. väkivaltainen rikollisuus, ihmisoikeuksien kunnioitus) ja ulkoista turvallisuutta kuten sotia. GPI:llä mitattuna Euroopan kärkimaina ovat Norja, Islanti, Itävalta ja Ruotsi, Slovenia ja Suomi.

Tässä selvityksessä käytetään Tukholman rauhantutkimusinstituutin (SIPRI) laskemia puolustusmenoja ja niiden osuutta bruttokansantuotteesta. SIPRI:n mukaan Suomen puolustusmenot olivat 1,2 prosenttia vuonna 2007. Suomessa puolustusbudjetin osuus

bruttokansantuotteesta on säilynyt vuodesta toiseen suhteellisesti samana muun muassa siksi, että puolustusmenot on sidottu indeksiin eikä niihin ole kohdistunut leikkauksia samalla tavalla kuin valtion muiden sektorien budjetteihin. The International Institute for Strategic Studiesin julkaiseman (IISS) Military Balancen mukaan Suomen puolustusmenot olivat 1,29 prosenttia samana vuonna 2007. Ero SIPRI:n ja Military Balancen lukujen välillä johtuu erilaisista tavoista laskea puolustusmenot. Yleisemmin tämä ero syntyy siitä, kun valtio ei laske puolustusmenoihin eläkkeelle jääneiden sotilaiden eläkeku-luja, tuotekehityskustannuksia tai aseollisuudelle annettuja investointi- ja vientitukia. Nato-maissa noudatetaan yhtenäistä laskentakaavaa, minkä takia niiden ilmoittamat menot ovat keskenään melko vertailukelpoisia. Natoon kuuluvien ja kuulumattomien maiden puolustusmenot taas eivät tästä syystä ole keskenään vertailukelpoisia.

Tässä selvityksessä puolustusmenot ovat luokiteltu kolmeen ryhmään: valtiot joiden puolustusmenot ovat bruttokansantuotteesta alle mediaanin (0,0–1,54 %), mediaanin ylittävät (1,55–1,99 %) ja kaksi prosenttia tai sen yli (> 2,00 %). Viimeksi mainittuun ryhmään kuuluu 12 valtiota. Kunkin maan luvut löytyvät taulukosta viisi. Kun puolus-tusmenoja esitetään asukasta kohden, asettaa se valtiot hieman toisenlaiseen järjestyk-seen. Suurimmat menot ovat Kreikalla (769 €), Ranskalla (701 €), Norjalla (692 €), Yh-distyneellä Kuningaskunnalla (638 €), Ruotsilla (567 €) ja Luxemburgilla (554 €). Suo-men puolustusmenot (456 €) ovat 11:nneksi suurimmat.

1.4 Halvin järjestelmä

Ammattiarmeijaa on esitetty asevelvollisuusmaissa kalliiksi vaihtoehdoksi, koska sillä on suuremmat henkilöstömenot kuin asevelvollisuusarmeijalla. Asevelvollisuudesta luopu-mista perusteltiin Yhdysvalloissa, Ranskassa, Italiassa ja Portugalissa ammattiarmeijan paremmalla sotilaallisella tehokkuudella. Tehokkuuden ja erikoistumisen lisääntyessä henkilöstömenojen osuus on laskenut ja siitä on tullut asevelvollisuusarmeijaa halvempi vaihtoehto¹⁰. Ammattiarmeijan ja osittain myös asevelvollisuusarmeijan henkilöstöme-noja kasvattaa kaksi tekijää. Ensinnäkin sotilaiden lähettäminen ulkomaisiin operaatioihin on kallista ja toiseksi eri alojen ammattilaisille on maksettava kilpailukyistä palk-kaa verrattuna yksityiseen sektoriin. Tämä voisi laskea selvittämällä kuinka monta varus-miestä tarvitaan hoitamaan yhden ammattisotilaan tehtävää sekä laskemalla kuinka paljon varusmies maksaa (päiväraha plus muut etuudet kuten majoitus, muonitus, ter-

10 Cindy Williams (2005) From conscripts to volunteers: NATO's transition to all-volunteer forces. US Naval War College Review. Elektronisesti <URL: http://findarticles.com/p/articles/mi_moJIW/is_1_58/ai_n14858430/?tag=content;col1> (15.05.2010)

Kuopattuja sotilasliittoja

Toisen maailmansodan jälkeisessä Euroopassa on ollut kolme sotilasliittoa, joista kaksi on lopetettu. Niistä tunnetumpi oli Varsovan liitto, joka oli Itäblokin maiden reaktio Naton laajentumiselle. Se perustettiin virallisesti Saksan liittotasavallan Natoon liittymistä seuranneena päivänä toukokuussa vuonna 1955. Varsovan liiton perusta oli vuonna 1949 solmitussa talousliitossa (Keskinäisen taloudellisen avun neuvosto SEV). Unkari yritti irtautua Varsovan liitosta jo seuraavana vuonna, jolloin neuvostojoukot kukistivat Unkarin kansannousun. Samoin kävi Tšekkoslovakiassa vuonna 1968, jolloin kansannousun tukahduttivat Varsovan liiton joukot. Näiden kahden tapahtuman ja ideologisten erimielisyyksien seurauksena Albania luopui Varsovan liiton jäsenyydestä. Varsovan liiton merkitys väheni kommunististen hallintojen sortuessa vuonna 1989 ja se lakkautettiin virallisesti Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen heinäkuussa 1991. Moni entisistä Varsovan liiton maista (Puola, Unkari, Tšekki, Slovenia, Bulgaria, Romania, Slovakia) ja muutama entinen neuvostotasavalta (Viro, Latvia, Liettua) liittyivät sen jälkeen Euroopan unioniin ja Natoon.

Ranska, Iso-Britannia ja Benelux-maat perustivat WEU:n eli Länsi-Euroopan unionin jo ennen Natoa vuonna 1948. Sotilasliitolla oli täysjäseniä (Natoon ja EU:hun kuuluvat maat), liitännäisjäseniä (Natoon, mutta ei EU:hun kuuluvat maat), tarkkailijajäseniä (mm. Suomi) ja liitännäiskumppaneita. Länsi-Euroopan unionia uudistettiin 1980-luvulla, jolloin siitä päätettiin tehdä Naton eurooppalainen pilari ja EU:n oma puolustuskomponentti. WEU sulautettiin Amsterdamin sopimuksella Euroopan unioniin vuonna 1997. Sotilasliitolla oli myös operatiivista toimintaa muun muassa ja se teki 2000-luvulla Bosniassa ja Albaniassa. EU:n solmittua Lissabonin sopimus WEU:n todettiin jääneen turhaksi monikansalliseksi organisaatioksi ja se lakkautettiin 31. maaliskuuta 2010. Puolustusliiton kaikki toiminnot suljetaan viimeistään heinäkuussa vuonna 2011.¹¹

veydenhuolto ja lomamatkat) ja vertaamalla sitä ammattisotilaan saamaan palkkaan¹². Näistä laskelmista huolimatta ei voida suoraan verrata ammatti- ja asevelvollisuusarmeijan kustannuksia, jos ei oteta huomioon niiden kansantaloudellisia vaikutuksia.

Asevelvollisten menettämällä työtuloilla tarkoitetaan sitä kansantaloudellista menetystä, jonka he ansaitsisivat olemalla asevelvollisuuden suorittamista vastaavan ajan työmarkkinoilla. Helsingin yliopiston kansantaloustieteen professori Panu Poutvaaran laskelmien mukaan Suomessa tämä asevelvollisten menettämien työtulojen aiheuttama

11 Wikipedia: Nato, Varsovan liitto ja WEU (15.4.2010).

12 Puolustusvoimien laskelman mukaan varusmies maksaa 40 euroa koulutusvuorokaudessa (6 kk eli 180–30 vrk lomaa x 40 = 6 000). Alimmassa palkkaluokassa aloittanut aliupseeri saa kuudessa kuukaudessa palkkaa 9 080 euroa.

kansantaloudellinen kustannus on noin prosentin luokkaa¹³. Tämän prosentin mukaan laskeminen kasvattaisi Suomen puolustusmenoja noin 2,4 prosenttiin bruttokansantuotteesta. Tehdyn vertailututkimukseen mukaan asevelvollisuutta käyttävissä OECD-maissa bruttokansantuotteen kasvu oli vuosina 1960–2000 hitaampaa kuin niissä maissa, joissa käytössä oli ammattiarmeija¹⁴. Vastaavaa kansantaloudellista menetystä tapahtuu myös kertausharjoituksiin osallistuvien kohdalla ja tätä voi ainakin osittain verrata sairauspoissaolojen aiheuttamaan kansantaloudellisiin kustannuksiin. Asevelvollisuuden aiheuttamat kansantaloudelliset kustannukset liittyvät myös keskusteluun työurien pidentämisestä. Asevelvollisuuden suorittamisesta aiheutuva työuran lyhennys on yhden henkilön kohdalla 6–12 kuukautta. Käytännössä tämä ajanjakso on usein pidempi, jopa kaksinkertainen, koska esimerkiksi jatkokoulutukseen haetaan usein vasta armeijan suorittamisen jälkeen. Vaikka siviilitoimesta palvelukseen ja takaisin kuluva siirtymäaika lyhennettäisiin, ei se kuitenkaan poista asevelvollisuuden suorittamisesta aiheutuvaa varsinaista työurien lyhentymistä ja siitä seuraavaa kansantaloudellista menetystä.

Poutvaaran mukaan asevelvollisuus aiheuttaa myös yhteiskunnallista epäoikeudenmukaisuutta. Hänen mukaansa asevelvollisuus on vero, joka maksetaan työnä eli suostumalla palvelemaan armeijassa reilusti normaalia markkinahintaa alhaisemmalla palkalla. Tämä verorasitus on epäoikeudenmukainen, koska se tulee kerrallaan vain yhden ikäluokan miesten kannettavaksi. Asevelvollisuuden lakkauttaminen jakaisi tämän verorasituksen myös niille, jotka eivät joudu suorittamaan tai ovat jo suorittaneet (yli 30-vuotiaat miehet) asevelvollisuuden. Asevelvollisuuden veroluontoisuus tulee selkeimmin esille Sveitsissä, jossa asevelvollisuuden voi suorittaa maksamalla kolme prosenttia korkeampaa tuloveroa asevelvollisuusiän (44 vuotta) loppuun asti.¹⁵ Ulkomailla asuvat Turkin kansalaiset voivat suorittaa osittain asevelvollisuuden maksamalla 5 112 euroa. Koska edellä esitettyjä kansantaloudellisia kustannuksia ei oteta huomioon nykyisissä puolustusmenojen laskelmissa, näyttävät asevelvollisuusarmeijoiden puolustusmenot pienemmiltä kuin ne todellisuudessa ovat. Näistä syistä johtuen eivät tässä selvityksessä esitetyt puolustusmenot ole suoraan verrannollisia verrattaessa ammattiarmeijoita ja asevelvollisuusarmeijoita sekä Natoon kuuluvia ja kuulumattomia maita toisiinsa.

13 Panu Poutvaara ja Tuomas Louhela. Työvoimakustannukset puuttuvat puolustusmenoista. *Tieto&Trendit* 3/2007, 48–49.

14 Katarina Keller, Panu Poutvaara, Andreas Wagener (2009) Military draft and economic growth in OECD countries. *Defence and Peace Economics*, Vol. 20(5), 373–393.

15 Panu Poutvaara ja Andreas Wagener. *The Political Economy of Conscription*. Julkaistaan teoksessa Christopher Coyne (toim.) *The Handbook on the Political Economy of War*.

1.5 Kaikki miehet aseisiin

Otetaan esimerkiksi kuvitteellinen sotatilanne. Suomalaisissa sotilaskodeissa päivystää noin 29 000 miestä ja ison pillin vihellyksestä lähtee liikkeelle 350 000 ukkoa. Venäläisissä varuskunnissa lepäilee vastaavasti noin miljoonaa miestä ja reservistä avuksi juoksee vielä 20 miljoonaa. Yksi suomalainen vastaan siis 63 venäläistä. Välittämättä liittolaisuhteista otetaan kuviteltuun sotatilanteeseen mukaan kaikkien muiden eurooppalaisten maiden 7,3 miljoonaa sotilasta. Tällöin yksi sotilas saa vastaansa kolme venäläistä sotilasta. Esimerkin lopuksi on hyvä muistaa, että armeijan sotilaallinen suorituskyky ei ole sama asia kuin armeijan miesvahvuus. Jos näin olisi, niin Suomi olisi sotilaallinen suurvalta, armeijamme miesvahvuuden ollessa Euroopan kahdeksanneksi suurin. Suomella on 24 000 sotilasta enemmän kuin esimerkiksi Yhdistyneellä Kuningaskunnalla.

Eurooppalaiset armeijat voidaan jakaa niihin, joiden ensisijainen henkilövahvuus koostuu aktiivipalveluksessa¹⁶ olevista ja niihin, joiden pääasiallinen vahvuus koostuu reserveistä. Suuret palvelusvahvuudet ovat esimerkiksi Espanjalla, Saksalla ja Kreikalla. Eurooppalaisen armeijan aktiivipalveluksessa on keskimäärin 24 645 henkeä¹⁷. Absoluuttisia henkilövahvuuksia vertailukelpoisemmän kuvan saa esittämällä ne suhteessa asukaslukuun. Näin tarkasteltuna palveluksessa olevien mediaani on 0,38 prosenttia väestöstä. Kreikalla (1,4 %) ja Kyproksella (1,3 %) lepäävät varuskunnissa suurimmat asevoimat.

Euroopassa suuriin reserveihin nojaavat maat ovat samoja, joissa on käytössä yleinen asevelvollisuus. Eurooppalaisten armeijoiden reservin mediaani on 66 000 sotilasta ja suhteessa väestöön 0,51 prosenttia. Suurimmat reservit suhteessa asukaslukuun ovat Venäjällä (14,2 %), Kyproksella (10,6 %), Suomella (6,6 %) ja Bulgarialla (4,0 %). Joissakin maissa reservi koostuu vapaaehtoisista, kuten Tanskassa, jossa sen muodostavat koudinturvajoukot. Kunkin maan henkilövahvuudet vuodelta 2008 löytyvät jokaisen maan esittelyn yhteydestä.

Palveluksessa ja reservissä olevien määrää voidaan mitata niiden välisellä suhdeluvulla. Keskimäärin palveluksessa olevien suhde reserviin on 1:3. Suhde on 1:5 tai suurempi yhdeksässä valtiossa. Niistä kolme (Bulgaria, Portugali, Ruotsi) ovat lakkauttaneet tai tulevat lakkauttamaan asevelvollisuuden vielä tämän vuoden kuluessa eli suhdeluku tulee muuttumaan nopeasti reservien ikääntyessä ja niitä alas ajettaessa. Jäljelle jää kuusi

16 Palveluksessa = ammatissotilaat, varusmiehet, siviilit. Ei puolisositilaallisia joukkoja, kuten rajavartiostoa tai erikoispoliisijoukkoja paitsi Ranskan santarmit ja Italian karabiniierit, jotka muodostavat kolmasosan maansa palvelusvahvuudesta

17 Mediaani (N=40), keskiarvo 97 397 henkeä

eurooppalaista maata, joissa reservit ovat huomattavan suuret verrattuna palveluksessa oleviin. Ne ovat suurimmat Venäjällä (1:20), Moldovassa (1:12), Sveitsissä (1:10) ja Suomessa (1:10). Sveitsissä on esitetty reserviläisten määrän supistamista huomattavasti, joten sekin saattaa kadota tästä joukosta¹⁸.

Taulukosta yksi on esitetty niiden maiden, joissa on pakollinen asevelvollisuus, henkilövahvuudet palveluksessa ja reservissä olevien mukaan. Suurimmat kokonaisvahvuudet ovat Venäjällä, Ukrainassa, Turkissa ja Saksassa. Suhteessa asukaslukuun ne ovat suurimmat Venäjällä, Kyproksella ja Suomessa. Neliökilometriä kohden vahvuudet ovat suuria pinta-alaltaan pienissä maissa Kyproksessa ja Sveitsissä.

Taulukko 1: Vahvuudet ja puolustusmenot asevelvollisuusmaissa¹⁹

	Palveluksessa		Vm-%	Reservi		Vahvuus yhteensä		Vahvuus / km ²	Puolustusmenot	
	henkilöä	%-as		henkilöä	%-as	henkilöä	%-as		%-Bkt	eur / as
Itävalta	44 400	0,53	36	195 000	2,34	239 400	2,88	2,9	0,9	291
Kreikka	156 600	1,40	32	237 500	2,12	394 100	3,51	3,1	3,6	769
Kypros	15 000	1,90	58	84 000	10,64	99 000	12,54	16,5	1,9	462
Moldova	5 150	0,12	68	66 000	1,53	71 150	1,65	2,1	0,6	2
Norja	19 100	0,40	34	45 250	0,96	64 350	1,36	0,2	1,3	692
Saksa	244 324	0,30	23	161 812	0,20	406 136	0,49	1,1	1,3	388
Serbia	18 443	0,18	9	54 249	0,53	72 692	0,72	0,8	2,4	48
Suomi	33 900	0,64	62	350 000	6,60	383 900	7,24	1,1	1,3	456
Sveitsi	22 823	0,30	83	218 200	2,87	241 023	3,17	5,8	0,8	303
Tanska	29 550	0,54	21	53 507	0,98	83 057	1,52	1,9	1,4	440
Turkki	510 600	0,72	70	378 700	0,54	889 300	1,26	1,1	2,2	112
Ukraina	129 925	0,28	ei tied.	1 000 000	2,17	1 129 925	2,45	1,9	2,7	47
Valko-Venäjä	72 940	0,75	ei tied.	289 500	2,99	362 440	3,74	1,7	1,5	15
Venäjä	1 027 000	0,73	19	20 000 000	14,21	21 027 000	14,94	1,2	3,5	185
Viro	5 300	0,40	48	16 000	1,19	21 300	1,59	0,5	2,2	185

Vm-% = varusmiehiä kaikista palveluksessa olevista, %-as = prosenttia väestöstä

Taulukon perusteella on vaikea tehdä suoraan päätelmiä puolustusmenojen suuruuden ja asevelvollisuuden välisestä yhteydestä. Puolustusmenot vaihtelevat Itävallan alle prosentista Kreikan ja Venäjän kolmeen ja puoleen prosenttiin bruttokansantuotteesta. Vertailua hankaloittaa, että osa taulukon maista kuuluu Natoon ja muutamat ovat sodassa.

18 ks. 13

19 Selvityksen tilastotiedot perustuvat vuoteen 2008

Kuinka paljon sitten armeijan vahvuus perustuu nuoriin asevelvollisiin? Esimerkiksi Tanskassa on käytössä yleinen asevelvollisuus, jossa kaikista palveluksessa olevista 21 prosenttia ovat varusmiehiä. Tässä vertailussa on käytetty Military Balancen lukujen ja niiden mukaan Suomessa on palveluksessa yhteensä 33 900 henkeä, josta siviilejä ovat 4 600, ammattisotilaita 8 400 ja varusmiehiä 20 900. Näin ollen varusmiesten osuudeksi saadaan 62 prosenttia. Puolustusvoimat ilmoittavat Military Balancesta poikkeavat luvut. Niiden mukaan vastaavat luvut ovat siviilejä 7 200, ammattisotilaita 8 800 ja varusmiehiä 16 000, minkä perusteella varusmiesten osuudeksi saadaan 50 prosenttia. Palveluksessa olevien varusmiesten osuus on Suomea suurempi Moldovassa (68 %), Turkissa (70 %) ja Sveitsissä (83 %). Sveitsi on juuri ilmoittanut aikovansa supistaa asevoimiensa kokoa radikaalisti, mutta varusmiesten prosentuaalinen osuus tulee pysymään korkeana, koska maassa on perustuslain mukaan kansanarmeija, eikä se voi värvätä ammattisotilaita²⁰.

1.6 Oikeus vai velvollisuus

Pakollisesta asevelvollisuudesta luopumiseen ei ole liity sinällään mitään dramatiikkaa, koska useimmissa maissa kyse on ollut vain asevelvollisuuslain lakkauttamisesta. Kaikki valtiot ovat säilyttäneet mahdollisen ottaa pakollinen asevelvollisuus käyttöön sodan tai kansallisen hätätilan aikana. Suomen perustuslain (127§) mukaan ”jokainen Suomen kansalainen on velvollinen osallistumaan isänmaan puolustukseen tai avustamaan sitä sen mukaan kuin laissa säädetään. Oikeudesta saada vakaumuksen perusteella vapautus osallistumisesta sotilaalliseen maanpuolustukseen säädetään lailla”. Tavasta, jolla kotimaan puolustukseen pitää osallistua, säädetään tarkemmin asevelvollisuuslaissa.

Yleistä asevelvollisuutta pohtimaan on asetettu niin kutsuttu Siilasmaan työryhmä. Sen tehtävänä on arvioida nykyisen asevelvollisuusjärjestelmän toimivuuden *turvaamisen* vaikuttavia kehityskulkuja ja yhteiskunnallisia vaikutuksia, mutta se myös esittää kysymyksen siitä, ”onko velvollisuutenamme myös tulevaisuudessa puolustaa Suomea vai onko se oikeutemme?”.²¹ Eurooppalaisissa maissa yhteiskuntafilosofiset kysymykset eivät ole nousseet asevelvollisuuskeskusteluun ja Siilasmaan työryhmän avaus onkin tässä mielessä erittäin mielenkiintoinen. Esimerkiksi Yhdysvalloissa on keskusteltu asevelvollisuudesta luopumisen yhteydessä nimenomaan yhteiskuntafilosofisista ja moraalisisista kysymyksistä, kuten valtion oikeuksista suhteessa kansalaiseen. Saksassa meneil-

20 Ruotuväki 16.5.2010 http://www.varusmiespalvelus.fi/ruotuvaki/index.dsp?action=read_page&pid=161&aid=2627

21 Asevelvollisuustyöryhmä. Elektronisesti <URL: <http://www.oikeusvaivelvollisuus.fi>> (11.05.2010)

lään olevassa keskustelussa on huomautettu, että perustuslaki takaa kansalaisten elämän koskemattomuuden lukuun ottamatta poikkeuksellisia olosuhteita, kuten sotaa, ja näin ollen yleinen asevelvollisuus nimenomaan loukkaa tätä oikeutta.

Suomessa on tällä hetkellä käytössä asevelvollisuusjärjestelmä, joka asettaa velvollisuuksia vain tietyille osalle kansalaisista. Suomen lain mukaan asevelvollisuudesta vapautetaan asuinpaikan, uskonnon ja sukupuolen perusteella. Ahvenanmaalaisten lisäksi asuinpaikan perusteella vapautuksen asevelvollisuudesta ovat saaneet vain Brekon alueen asukkaat Bosnia ja Hertsegovinassa sekä Färsearten ja Grönlannin asukkaat Tanskassa. Toiseksi vapautus voidaan myöntää niille uskonnollisille ryhmille, joiden jäsenten katsotaan olevan pasifisteja. Jehovan todistajat ovat olleet yleisin tällainen ryhmä. Suomessa heidät on vapautettu asevelvollisuudesta vuodesta 1985 lähtien. Norjassa jehovan todistajat tuomitaan muiden totaalikieltäytyjien kanssa vankeusrangaistuksiin. Käytännössä heidät on yleensä armahdettu. Itävallassa vapautuksen saavat kaikki tunnustettujen uskontojen pappis- ja teologisten tiedekuntien opiskelijat.

Kaikissa Euroopan maissa naiset ovat olleet suljettuja yleisen asevelvollisuuden ulkopuolelle. Suomessa vapaaehtoinen asepalvelus tuli mahdolliseksi naisille vuonna 1995, jolloin armeijassa aloitti 25 naista²². Sen jälkeen vapaaehtoisen asepalveluksen on aloittanut vuosittain noin 400 naista. Vuonna 2004 puolustusministeriön asettama poikkihallinnollinen komitea pohti asevelvollisten taloudellista ja sosiaalista asemaa. Sen väliraportti korosti puolustusvoimien varusmiehille annettavan koulutuksen merkitystä:

”[se]tuottaa myös rauhan aikana arvokasta ja hyödyllistä osaamista yhteiskuntaan monessa eri näkökulmassa. (...) Asevelvollisuus sisältää kuitenkin huomattavan määrän koko yhteiskunnalle hyödyllistä kasvatusta, koulutusta ja oppimista. Yleinen asevelvollisuus ei siten ole pelkästään sodan aikaan liittyvä turvallisuuskysymys, vaan suomalaisen yhteiskunnan koulutusjärjestelmään ja laajaan toimintakykyyn vaikuttava perusratkaisu.”²³

Tämän valossa on mielenkiintoista pohtia sukupuolten välistä tasa-arvoa – mistä kaikesta asevelvollisuuden tarjoamasta hyödyllisestä kasvatuksesta, koulutuksesta ja oppimisesta naiset ja muut ryhmät jäävät paitsi? Suomalainen asevelvollisuuskeskustelu on vahvasti sukupuolittunutta siitä huolimatta, että jotkut esitetyistä muutoksista laajentaisivat pakollisen palveluksen myös naisille. Tasa-arvon näkökulmasta on kaksi ratkaisua. Asevelvollisuus voidaan muuttaa vapaaehtoiseksi myös miehille tai säätää yhtäläinen asevelvollisuus naisille. Useimmissa maissa on päädytty ensimmäisen ratkaisuun toisin

22 Tässä ja myöhemmin esitetyt Suomen asevelvollisuutta koskevat luvut ovat saatu Asevelvollisuustyöryhmän internet-sivuilta (www.oikeusvaivelvollisuus.fi)

23 Asevelvollisten taloudellista ja sosiaalista asemaa selvittävän työryhmän välimietintö. Puolustusministeriö (18.5.2004), KD 44/1610/2004.

Asevelvollisuuden historia Suomessa

Ruotsi–Suomessa kehitys kohti pakko–ottoja ja vakinaista armeijaa alkoi muuta Eurooppaa aikaisemmin. Vuonna 1544 Kustaa Vaasalle myönnettiin Vesteråsin valtiopäivillä oikeus toimeenpanna kiintiöity nostoväenotto. 1680–Luvulla järjestelmää kehitettiin jakamalla talot 2–4 talon muodostamiin ruotuihin, joiden tehtävänä oli pestata, palkata ja varustaa sotilas. Jos sotilas kuoli, tuli ruodun järjestää uusi mies tilalle. Rauhan aikana miehet viljelivät palstojaan ja saivat satunnaisesti sotilaskoulutusta.

Suomen Venäjän keisarikuntaan liittämisen jälkeen (1809) ruotujakolaitos jäi hallinnolliseksi ja taloudelliseksi yksiköksi, jota ei enää pidetty aktiivisesti toiminnassa. Autonomian alkuaikana sotaväki oli kooltaan pieni ja se keskittyi lähinnä paikalliseen puolustamiseen. Vuonna 1878 tilanne muuttui yleisen asevelvollisuuden astuessa voimaan. Kutsunnoissa palvelukseen arvottiin kymmenen prosenttia ikäluokasta ja palvelusaika kesti kolme vuotta. Varusmiespalvelukseen määrättävien lisäksi arvottiin reserviin määrättävät henkilöt. Heidän tuli osallistua kolmena kesänä reservin harjoituksiin. Joukkojen virkakielenä oli ruotsi, opetuskielenä suomi ja komentokielenä venäjä. Vuoden 1901 asevelvollisuuslaissa Suomen armeija määrättiin sulautettavaksi venäläisiin joukko–osastoihin. Seuraavana vuonna lähes puolet suomalaisista miehistä jäi protestina pois kutsunnoista. Nämä kutsuntalakot jatkuivat, kunnes Venäjän keisari taipui lakkauttamaan Suomen suuriruhtinaskunnasta yleisen asevelvollisuuden. Samalla lakkautettiin Suomen armeija ja asevelvollisuus suoritettiin maksamalla rahallinen korvaus. Venäläiset joukko–osasto jäivät Suomeen.

Itsenäistymisen kynnyksellä Suomessa oli kolme armeijan alkiota: suojeluskunnat, punakaartit ja Saksassa koulutetut jääkärit. Senaatin julistettua suojeluskunnat omiksi joukoikseen, punakaartilaisista tuli kapinallisia ja sisällissota alkoi. Molemmat osapuolet aloittivat sodan vapaaehtoisilla joukoilla, mutta siirtyivät vähitellen aseisiin pakottamiseen. Itsenäisen Suomen ensimmäinen yleistä asevelvollisuutta koskeva laki astui voimaan vuonna 1919. Asevelvollisuus koski papistoa ja punakaartia lukuun ottamatta kaikkia suomalaisia miehiä. Vuonna 1931 asepalveluksesta kieltäytyjille mahdollistettiin siviililuontoinen palvelus armeijalaitoksen ulkopuolella. Kyseinen laki ei ollut voimassa sotien aikana.

Puolustusvoimien liikekannallepanovahvuus saavutti huippunsa kylmän sodan loppuvuosina, kun Suomi oli aseistanut noin 700 000 sotilasta. Tämä oli 14 prosenttia sen ajan asukasluvusta. Myöhemmin reserviläisten lukumäärää on pudotettu 350 000:een, mikä on enemmän kuin Ruotsin ja Norjan yhteenlasketut vahvuudet tai Leningradin sotilaspiirin liikekannallepanovahvuus.

kuin Ruotsissa, jossa on toteutettu jälkimmäinen vaihtoehto. Ruotsissa on perustuslain mukaan totaalinen tai kokonaismaanpuolustuksellinen järjestelmä, jossa puolustustilalaki tulee asevelvollisuuden lakkauttamisen jälkeen olemaan sukupuolineutraali eli koskemaan yhtäläisesti miehiä ja naisia. Norjassa kutsuntakirjettä lähetetään myös naisille, mutta kutsuntoihin osallistuminen ei ole pakollista. Naisia koskeva pakollinen asevelvollisuus on käytössä muutamissa maailman maissa, kuten Israelissa ja Pohjois-Koreassa.

1.7 Armeijan harmaisiin

Suomessa yleisen asevelvollisuuden rajaksi on asetettu 70 prosenttia ikäluokasta²⁴. Tämä selittää meidän kiinnostuksemme siitä, kuinka moni ikäluokasta suorittaa asevelvollisuuden. Rajan alittaminen ei tarkoita yleisen asevelvollisuuden poistamista Suomesta, vaan sitä, että poliittisesti voidaan katsoa yleisen asevelvollisuuden muuttuneen valikoivaksi asevelvollisuudeksi. Sille mitä kutsutaan laajaksi (yleinen) ja suppeaksi (valikoiva) asevelvollisuudeksi, ei ole olemassa yleistä määritelmää tai prosenttilukua.

Monissa muissa Euroopan maissa asevelvollisuuskeskustelun lähtökohdaksi on ollut ikäluokasta varusmiespalveluksen suorittavien lukumäärän sijaan keskustelu siitä, kuinka paljon armeija tarvitsee varusmiehiä tai mikä heidän osuutensa on armeijan kokonaisvahvuudesta (ks. taulukko 1). Esimerkiksi Tanskassa armeija itse ilmoittaa tarvitsemansa varusmiesmäärän. Tällöin asevelvollisuutta suorittavien osuus ikäluokasta on alusta lähtien poliittinen päätös.

1.8 Kuka menee inttiin vs. kuka pääsee inttiin

Suomessa kutsuntojen yhteydessä siviilipalvelukseen hakeutuu noin 2 400 henkeä. Vuonna 2008 kutsutusta ikäluokasta se on noin 2,2 prosenttia. Varusmiespalveluksen keskeyttää ja siviilipalvelukseen siirtyy noin 5,2 prosenttia eli yhteensä siviilipalveluksen suorittaa ikäluokasta 7–8 prosenttia. Kokonaan asevelvollisuudesta kieltäytyviä eli totaalikieltäytyjiä on ollut vuosittain noin 60 miestä. Puolustusvoimien tilastojen mukaan yhä harvempi nuori mies käy armeijan, mutta siviilipalvelukseen hakevien ja totaalikieltäytyjien määrä ei selitä tätä. Heidän osuutensa on pysynyt suhteellisesti samalla prosentuaalisella tasolla vuodesta 1998 lähtien.

Syy varusmiespalveluksen suorittavien osuuden laskuun löytyy armeijaan kelpaamattomien määrän kasvusta. Vielä vuonna 2004 poistuma kutsunnoista oli yhteensä 2 946

24 Seppo Kääriäinen. Asevelvollisuus – miesten juttu vai yhteinen asia? Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan (MTS) seminaarin avajaispuhe 11.10.2006. Elektronisesti <URL: <http://www.defmin.fi/index.phtml?s=329>> (11.05.2010)

henkeä, kun neljä vuotta myöhemmin se oli jo 5 782. Vuoden 2007 kutsunnoissa palveluksesta vapautettiin 11 prosenttia, 5 prosenttia määrättiin tulemaan uudestaan kutsuntoihin (E-luokka) ja 4 prosenttia sai lykkäystä tai oli karkuteillä. Yleisimmät syyt palveluksesta vapauttamiseen olivat mielenterveydenongelmat ja toiseksi yleisen syy olivat tuki- ja liikuntaelinten vammat sekä sairaudet.²⁵ Nämä luvut eivät kuitenkaan vastaa loppullisia asevelvollisuuden suorittavien varusmiesten lukumäärää. Myös osa E-luokkaan kuuluvista ja lykkäystä saaneista asevelvollisista, yhteensä 9 prosenttia, saattaa suorittaa palveluksen ennen asevelvollisuusiän (30 vuotta) päättymistä. Toisaalta osa palvelukseen määrätystä 80 prosentista saattaa jättää palveluksen suorittamatta ennen asevelvollisuusiän päättymistä. Esimerkiksi vuonna 2007 varusmiespalveluksen keskeytti 18 prosenttia. Suurin osa keskeyttämisistä tapahtuu ensimmäisen kahden kuukauden aikana eli peruskoulutuskaudella. Olisi mielenkiintoista tietää, kuinka moni keskeyttäneistä palasi suorittamaan palveluksen loppuun.

Armeijan näkökulmasta on kyse siitä, millaisia ominaisuuksia omaavia henkilöitä se riveihinsä haluaa. 2000-Luvun loppupuolella Suomen puolustusvoimat muuttivat kaksi kertaa palveluskelpoisuusluokituksia, mikä selittää hyvin todennäköisesti vuosien 2004–2008 välillä tapahtunutta palvelukseen kelpaamattomien lukumäärän tuplaantumista. Käytännössä valikoivaa asevelvollisuutta voidaan harjoittaa vetoamalla näennäisesti terveydellisiin syihin. Esimerkiksi heikko motivaatio palvelusta kohtaan tai erilaiset siviilielämän ongelmat voidaan diagnosoida sopeutumishäiriöksi²⁶. On täysin epäselvää missä määrin puolustusvoimien käyttämät kriteerit vastaavat yleisesti käytössä olevia lääketieteellisiä luokituksia. Kyse on siis siitä, millaisin ominaisuuksin varustettu ja yksilöitä armeija tarvitsee ja haluaa ottaa palvelukseensa. Armeijan tehtävissä tarvitaan yhä korkeampaa koulutustasoa ja erityisesti tekninen osaaminen on yhä tärkeämpää. Monessa Euroopan maassa korkeakoulututkinnon suorittaneiden palvelusaika oli ja on edelleen lyhyempi kuin muilla saman ikäluokan jäsenillä. Tämä on toisin kuin Suomessa, jossa suurin osa korkeakoulutetuista käy johtajakoulutuksen eli on palveluksessa 12 kuukautta. Tulevaisuudessa puolustusvoimilla on yhä vähemmän mahdollisuuksia valita varusmiehiä, koska asevelvollisten ikäluokkien koko tulee putoamaan. Vielä tänä vuonna 2010 kutsuntavuorossa on vuonna 1992–1993 laman aikana syntynyt

25 Eija Stengård, Kaija Appelqvist-Schmidlechner, Maila Upanne, Kai Parkkola, Markus Henriksson. (2008) Time out! Aikalisä! Elämä raiteilleen. Varusmies- ja siviilipalveluksen ulkopuolelle jääneiden miesten elämäntilanne ja psykososiaalinen hyvinvointi. Stakes Raportteja 18/2008.

26 YLE Uutiset (18.1.2010) Asevelvollisuus on jo valikoiva <http://yle.fi/uutiset/teksti/kotimaa/2010/01/asevelvollisuus_on_jo_valikoiva_1374475.html>

poikkeuksellisen suuri ikäluokka. Tämän jälkeen ikäluokan koko tulee putoamaan noin 4 000 henkeä (noin 10 %) ainakin seuraavan kymmenen vuoden ajaksi.

Puolustusvoimien mukaan varusmiespalvelus tarjoaa yksilöille arvokasta osaamista ja yhteiskunnallista koulutusta sekä on Suomen suurin kunto- ja johtajakoulu. Tarkastelemalla edellä esitettyä tietoa varusmiespalveluksen suorittavien lukumäärästä ja sukupuolesta voidaan pohtia, millaisia seurauksia on sillä, että palvelukseen valitaan vain hyväkuntoisia miehiä ja niitä hyvin koulutettuja, jotka muutoinkin pärjäisivät elämässä. Onko yleisen asepalveluksen funktio enää yhteiskunnallisia eroja tasoittava vai itse asiassa niitä lisäävä?

1.9 TJ 362

Puolassa perusteltiin asevelvollisuudesta luopumista sillä, että yhdeksässä kuukaudessa ei ehditä kouluttamaan varusmiehiä riittävästi; ”ei ole tarpeeksi, että varusmiehet vain juoksevat ympäriinsä Kalashnikovin kanssa”. Saksassa on juuri päätetty lyhentää asevelvollisuutta ensi vuoden alusta lähtien kuuteen kuukauteen. Tarkoituksena ei ole kouluttaa näin lyhyessä ajassa teknisten asejärjestelmien osajia, vaan toimia rekrytointikanavana.

Taulukko 2: Asevelvollisuusjärjestelmä eri Euroopan maissa

Valtio	Asevelvollisuus	Reservissä	Varusmiespalvelus (kk)	Siviilipalvelus (kk)
Itävalta	18–35	M 50, U 60	6	9
Kreikka	19–45		M 9, M 12, U 14 / 17	23 / 15
Kypros	18–50	50	24, A 25	34
Moldova	18–27		K 3, 12	12–24 (?)
Norja	18–44		12	13
Saksa	18–23	M 45, U 60	9 (6 kk 1.1.2011)	9 (6 kk)
Serbia	18–35		6	9
Suomi	18–30	M 50, U 60	M 6, M 9, A 9, U+M 12	12
Sveitsi	19–25	M 34, U 50	M 8,6–10, U 8,6–20	13 / vero
Tanska	18–30		3 pv, 4–14 kk	4
Turkki	19–40		15, K 6, K+U 12	Ei
Ukraina	18–25		12 / 18 kk, K 9, 3	27, K 18
Valko-Venäjä	18–27		18, K 12	Ei
Venäjä	18–27	50	12, A 35, A+K 21	42, K 18
Viro	18–27	60	8, U 11	16

M = miehistö, U = upseerit, K = korkeakoulutetut (yliopisto- ja/tai ammattikorkeakoulu), A = aseeton palvelus

Taulukossa kaksi on esitetty asevelvollisuusjärjestelmät pakollisen asevelvollisuuden maissa. Yksiselitteisen kuvauksen esittäminen eurooppalaisista asevelvollisuusjärjestelmistä on täysin mahdotonta. Jo pelkästään asevelvollisuusikä aiheuttaa sekaannuksia, koska se ei ole aina sama asia kuin se ikä, jolloin varusmiespalvelus suoritetaan. Sveitsissä asevelvollisuusikä on 19–34, mutta varsinaisen varusmiespalvelus on suoritettava 19–25-vuotiaana. Norjassa asevelvollisuus kestää 44 ikävuoteen asti, mutta käytännössä palvelukseen kutsutaan harvoin yli 27-vuotiaita. Vain noin puolessa asevelvollisuusmaista on käytössä varsinaisen reservi. Lisäksi varusmiespalveluksen palveluajat voivat vaihdella aselajin ja sotilasarvon (U) mukaan, mutta myös yksilöllisesti. Esimerkiksi Kreikassa miehet, joilla on kaksi lasta tai enemmän voivat suorittaa muita lyhyemmän asepalveluksen. Kreikassa ilmoitetut palvelusajat ovatkin eräänlainen lähtötaso, johon tehdään erilaisia lyhennyksiä. Monissa maissa palvelus on lyhyempi yliopistotutkinnon²⁷(K) suorittaneille. Varusmiespalveluksen lisäksi Turkkiä ja Valko-Venäjää lukuun ottamatta on mahdollista suorittaa siviilipalvelus. Maiden välillä on huomattavia eroja siviilipalveluksen suorittamisen kestossa, paikoissa, tehtävissä ja perusteissa, joilla sitä myönnetään. Eroja on ennen kaikkea varusmiesten tehtävissä ja palveluksen sisällöissä. Näiden erojen tarkastelu jää resurssi syistä tämän selvityksen ulkopuolelle.

1.10 Missä joukossa Suomi seisoo

Vertailussa on mukana 46 eurooppalaista valtiota. Suomi on yksi niistä:

- 13:sta, jossa on pakollinen asevelvollisuus (28 %) ²⁸
- 20:stä, joka ei ole Naton jäsen (43 %), mutta joka on yksi Naton 14:sta kumppanusmaasta (30 %)
- 3:sta, joka ei ole mukana jalkaväkimiinat kieltävässä sopimuksessa (7 %)
- 13:sta, joka ei ole mukana rypäleaset kieltävässä sopimuksessa (28 %)

Suomen maanpuolustuksen keskeiset tunnusluvut verrattuna muihin Eurooppalaisiin valtioihin ovat:

27 Riippuen maan koulutusjärjestelmästä voi tarkoittaa maisterin, kandidaatin tai ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita

28 Pakollisen asevelvollisuuden lakkauttamisesta ilmoittaneita Ukrainaa ja Serbiaa ei ole laskettu tähän lukuun

Taulukko 3: Suomi verrattuna muuhun Eurooppaan

	Eurooppa	Suomi	ero	%
Puolustusmenot %-bkt:sta (ka.)	1,67	1,20	-0,47	-28
Menot euroa / asukas (ka.)	264	456	192	73
Palveluksessa henkilöä	24 645	33 900	9255	38
Palveluksessa / asukasluku (%)	0,38	0,64	0,26	68
Reservissä henkilöä	66 000	350 000	284 000	430
Reservissä / asukasluku (%)	0,51	6,6	6,09	1194
Asevoimat yhteensä	77 875	383 900	306 026	393
Asevoimat yht / asukasluku (%)	0,81	7,24	6,44	797
Vahvuus / km ²	1,1	1,1	0,00	0

ka = keskiarvo, muutoin mediaani (n=40)

1.11 Katse eteenpäin!

Tarkastelemalla Eurooppaa huomataan suurimman osan valtioista luopuneen pakollisesta asevelvollisuudesta ja todeta sen olevan aikansa elänyt²⁹. 1700-Luvun lopulla Ranskassa kehitettiin tuntemamme moderni yleisen asevelvollisuuden malli maan käydessä useita sotia naapurivaltioitaan vastaan. Tällöin tarvittiin paljon sotilaita ja yleiseen asevelvollisuuteen pohjautuva massa-armeija. Myös muut maat joutuivat siirtymään samaan järjestelmään kyetäkseen vastaamaan Ranskan miesyivoimaan. Yleinen asevelvollisuus ei kuitenkaan ollut irrallinen osa muusta yhteiskunnallisesta, taloudellisesta ja teknisestä kehityksestä³⁰. Viimeisen sadan vuoden aikana on keskusteltu yleisen asevelvollisuuden kohtalosta. Kaksi maailmansotaa ja kylmä sota ovat kuitenkin jarruttaneet asevelvollisuudesta luopumista. Euroopassa suurin osa valtioista on siirtynyt viimeisen kymmenen vuoden aikana pakollisesta asevelvollisuudesta vapaaehtoiseen asevelvollisuuteen ja ammattiarmeijaan. Joukko maita näyttää silti pitävän tiukasti kiinni yleisestä asevelvollisuudesta ja on vaikea ennustaa, miten niissä tullaan suhtautumaan asevelvollisuuteen tulevaisuudessa. Ne maat, jotka ovat luopuneet pakollisesta asevelvollisuudesta, ovat tehneet sen kansallisista lähtökohdista, mutta hyvin pitkälti samojen syiden seurauksena.

29 Pertti Joenniemi, toim. (2006) *The Changing face of European Conscription*. Ashgate Publishing, Englanti.

30 Ranskassa luotiin demokraattisen valtion pohja vapauden, veljeyden ja tasa-arvon periaatteilla. Tekninen kehitys harppasi hevos- ja miesvoimaan perustuvasta energiasta höyryvoimaan ja koneisiin.

Tällä hetkellä Euroopan valtioiden sodat käydään pääasiassa mantereen ulkopuolella, eikä valtion koskemattomuuden takaamiseksi tarvita enää massa-armeijaa. Kaikkien asevelvollisuudesta luopuneiden maiden perustuslaeissa on säilytetty mahdollisuus ottaa asevelvollisuus käyttöön sodan tai muun kansallisen hätätilanteen uhatessa. Useimmissa maissa miehet edelleen rekisteröidään asevelvollisuuskortistoon. Joissakin maissa on viime vuosina esitetty yleisen asevelvollisuuden palauttamista, kuten Yhdysvalloissa ja Alankomaissa. Erityisesti Yhdysvaltojen on ollut vaikea rekrytoida riittävästi sotilaita ulkomailla käymiinsä sotiin.

Taulukko 4: Yhteenvedo eurooppalaisten maiden maanpuolustusratkaisuista

	Liittoutunut	Liittoumaton	Ei armeijaa	Ammattiarmeija	Asevelvollisuus
Kaikki maat	46 (100%)		5 (11%)	28 (61%)	15 (32%)
EU-maat	27 (59%)	21 Nato (78%)	6 (22%)	–	20 (74%)
Nato-maat	26 (57%)	21 EU (81%)	–	1 (4%)	20 (77%)

Selvitys sisältää 46 eurooppalaista valtiota, jotka kaikki ovat eri tavoin ratkaisseet oman maanpuolustuksensa. Osa näistä valtioista kuuluu Natoon ja EU:hun tai vain Natoon ja EU:hun. Samoin joillakin valtioilla on vain ammattiarmeija, joko asevelvollisuusarmeija tai ammattiarmeijasta, vapaaehtoisista varusmiehistä ja reserviläisistä koostuva kombinaatio. Tämä osoittaa, ettei toistaiseksi ei ole olemassa yhtä ja oikeaa eurooppalaista tapaa järjestää maanpuolustusta³¹. Lissabonin sopimuksessa on kuitenkin avattu mahdollisuus rakentaa EU:n käskyvallassa oleva armeija ja yhteinen puolustus. Tämän lisäksi Suomen osallistuminen Pohjoismaiden, EU:n ja Naton välillä tapahtuvaan sotilaalliseen ja puolustustarvikealan yhteistyöhön saattavat vaikuttaa maanpuolustukseemme ja asevelvollisuuteemme enemmän kuin arvaamme.

Taulukko 5: Yhteenvedo Euroopan maiden maanpuolustuksesta (viereinen sivu)

31 Arto Nokkala (2006) Asevelvollisuusarmeija vai jotain muuta? Muutokset Euroopassa kylmän sodan jälkeen. Esitelmä Maanpuolustustiedotuksen seminaarissa. Elektronisesti <URL: <http://www.defmin.fi/index.phtml?s=331>> (10.05.2010)

	EU	Nato	Minasopimus	Rypäleesopimus	Ei asevelvol- lisuutta	Puolustus menot		GPI	Palveluksessa		Reservissä		Suhde	Vanhuus / km ²
						%-Bkt	eur / as		henkilöä	%-as.	henkilöä	%-as.		
1 Alankomaat	x	x	x	L	1992/1997	1,4	509 1,531	40 537	0,25	3 339	0,02	1:0	1,1	
2 Albania		x	x	x	2008/2010	2,0	37 1,925	14 295	0,39		0,00	1:0	0,5	
3 Andorra			x		Ei armeijaa									
4 Belgia	x	x	x	x	1992/1995	1,2	354 1,359	38 844	0,36	2 040	0,02	1:0	1,3	
5 Bosnia- Hertsegovina		K	x	L	2005/2006	1,4	28 1,755	8 543	0,19	4 200	0,09	1:0	0,2	
6 Bulgaria	x	x	x	L	1998/2007	2,4	63 1,775	40 747	0,53	302 500	3,96	1:7	3,1	
7 Espanja	x	x	x	x	1999/2002	1,2	289 1,577	221 750	0,49	319 000	0,70	1:1	1,1	
8 Irlanti	x	K	x	x	Ei ole ollut	0,6	245 1,333	10 460	0,24	14 875	0,34	1:1	0,4	
9 Islanti		x	x	L	Ei armeijaa	1,2	17 1,225							
10 Italia	x	x	x	L	2001/2005	1,7	465 1,648	292 983	0,53	41 867	0,07	1:0	1,1	
11 Itävalta	x	K	x	x		0,9	291 1,252	44 400	0,53	195 000	2,34	1:5	2,9	
12 Kreikka	x	x	x			3,6	769 1,778	156 600	1,40	237 500	2,12	1:2	3,1	
13 Kroatia		x	x	x	2007/2008	1,9	142 1,741	18 600	0,42	21 000	0,47	1:1	0,7	
14 Kypros	x		x	L		1,9	462 1,737	15 000	1,90	84 000	10,64		16,5	
15 Latvia	x	x	x		2005/2006	1,9	120 1,773	5 187	0,23	11 204	0,49	1:2	0,3	
16 Liechtenstein			x	L	Ei armeijaa									
17 Liettua	x	x	x	L	2008/2009	1,5	105 1,687	8 850	0,26	6 700	0,20	1:1	0,2	
18 Luxemburg	x	x	x	x	- /1967	0,7	554 1,341	900	0,19		0,00		0,3	
19 Malta	x	K	x	x	Ei ole ollut	0,7	83	1 954	0,48	167	0,04	1:0	6,7	
20 Makedonia		K	x	x	2006/2007	1,8	48 2,039	10 890	0,53	21 000	1,03	1:2	1,3	
21 Moldova		K	x	x		0,6	2 1,925	5 150	0,12	66 000	1,53	1:13	2,1	
22 Monaco			x	L	Ei armeijaa									
23 Montenegro		K	x	x	2006/2006	1,8	72 2,046	4 500	0,66		0,00		0,3	
24 Norja		x	x	x		1,3	692 1,217	19 100	0,40	45 250	0,96	1:2	0,2	
25 Portugali	x	x	x	L	1999/2004	2,0	309 1,348	42 910	0,40	210 900	1,99	1:5	2,8	
26 Puola	x	x	L		2008/2010	2,0	132 1,599	121 808	0,32	222 003	0,58	1:2	1,1	
27 Ranska	x	x	x	x	1996/2002	2,3	701 1,579	352 771	0,55	70 300	0,11	1:0	0,8	
28 Romania	x	x	x		2005/2007	1,5	69 1,591	73 200	0,34	45 000	0,21	1:1	0,5	
29 Ruotsi	x	K	x	L	- /2010	1,3	567 1,269	16 900	0,18	262 000	2,85	1:16	0,6	
30 Saksa	x	x	x	x		1,3	388 1,392	244 324	0,30	161 812	0,20	1:1	1,1	
31 San Marino			x	x	Ei ole ollut									
32 Serbia		K			2010/2011	2,4	48 1,951	18 443	0,18	54 249	0,53	1:3	0,8	
33 Slovakia	x	x	x		2005/2005	1,5	114 1,539	17 445	0,32		0,00		0,4	
34 Slovenia	x	x	x	x	2002/2004	1,5	302 1,322	7 200	0,36	3 800	0,19	1:1	0,5	
35 Suomi	x	K				1,3	456 1,322	33 900	0,64	350 000	6,60	1:10	1,1	
36 Sveitsi		K	x	L		0,8	303 1,393	22 823	0,30	218 200	2,87	1:10	5,8	
37 Tanska	x	x	x	x		1,4	440 1,217	29 550	0,54	53 507	0,98	1:2	1,9	
38 Tsekki	x	x	x	L	2001/2004	1,3	133 1,328	24 083	0,23		0,00		0,3	
39 Turkki		x	x			2,2	112 2,389	510 600	0,72	378 700	0,54	1:1	1,1	
40 Ukraina		K	x		2005/2010	2,7	47 2,010	129 925	0,28	1 000 000	2,17	1:8	1,9	
41 Unkari	x	x	x	L	2004/2004	1,2	92 1,575	25 207	0,25	44 000	0,44	1:2	0,7	
42 Valko-Venäjä		K	x			1,5	15 2,103	72 940	0,75	289 500	2,99	1:4	1,7	
43 Vatikaanivaltio			x	x	Ei armeijaa									
44 Venäjä		K				3,5	185 2,750	1 027 000	0,73	###	14,21	1:19	1,2	
45 Viro	x	x	x			2,2	185 1,661	5 300	0,40	16 000	1,19	1:3	0,5	
46 Yhdistynyt kuningaskunta	x	x	x	L	- /1919&1963	2,5	638 1,647	160 280	0,26	199 280	0,33	1:1	1,5	

K = Naton rauhankumppanuusohjelmassa L = Liittynyt, mutta ei ratifioinut %-As. = prosenttia asukasluvusta
1992 / 1997 = vuosi jolloin päätetty luopua asevelvollisuudesta / vuosi, jolloin luovu

2 Asevelvollisuus Euroopan maissa – käsikirja

Kuinka tietoja luetaan?

Asukasluku	Valtion asukasluku vuonna 2009
EU	Onko EU:n jäsen, liittymisvuosi
Sotilasliitto	Onko maa nyt tai onko se ollut sotilasliiton jäsen (Nato, Varsova, WEU) tai kumppanuusjäsen
Miinakiellettosopimus	Onko ratifioinut Ottawan jalkaväkimiinakiellettosopimuksen. Ratifiointipäivämäärä tai liittymispäivämäärä (L), jos sopimusta ei ole ratifioitu.
Rypäleasekiellettosopimus	Onko ratifioinut Oslon rypäleaseidenkiellettosopimuksen, ks. edellinen.

Puolustusbudjetti	Miljardia (Mrd), miljoonaa (M) euroa vuonna 2008 ¹
Bruttokansantuotteesta	Puolustusbudjetti bruttokansantuotteesta, prosenttia
Asukasta kohden	Puolustusbudjetti asukasta kohden, euroa
GPI	Maan rauhallisuus mitattuna globaalilla rauhanindeksillä (1 = rauhanomainen)

1 Kaikki tilastotiedot ovat vuodelta 2008 paitsi asukasluku vuodelta 2009. Asevelvollisuusjärjestelmän tiedot ovat kevään 2010 tietoja.

Asevelvollisuus

Onko maassa pakollinen (yleinen) vai vapaaehtoinen (ammattiarmeija tai vapaaehtoisia varusmiehiä) koostuva armeija tai joku näiden yhdistelmä.

M 4 kk, U 10 kk. Varusmiespalveluksen kesto (kuukausia) miehistöllä (M), upseereilla (U), yliopiston tai ammattikorkeakoulun käyneillä (K), siviilipalveluksessa (S) ja aseettomassa palveluksessa (A). Yksityiskohtaisempi kuvaus varusmiespalvelusjärjestelmästä esiteltynä kutakin maata koskevassa tekstiosuudessa.

Asevelvollisuusikä. Minkä ikäisiä miehiä asevelvollisuus koskee. Minkä ikäiseksi reservissä palvellaan, jos reservin ikä on eri kuin asevelvollisuusikä.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Onko maassa lainsäädäntö, joka mahdollistaa varusmiespalveluksesta (siviilipalvelus), aseellisesta palveluksesta (aseeton palvelus) tai kokonaan palveluksesta kieltäytymisen (totaalikieltäytyminen).

Armeijan henkilövahvuus: varusmiehiä, ammattisotilaita ja siviilejä

Palveluksessa Henkilöä, osuus prosentteina maan väestöstä

Varusmiehiä Kuinka monta varusmiestä palveluksessa on ja osuus prosentteina kaikista palveluksessa olevista

Reservi Henkilöä, osuus prosentteina maan väestöstä

1 Alankomaat

Asukasluku	16 485 787
EU	1951
Sotilasliitto	Nato 4.4.1949
Miinakieltosopimus	12.4.1999
Rypäleasesopimus	L 3.12.2008

Puolustusbudjetti	8,348 Mrd €
Bruttokansantuotteesta	1,4 %
Asukasta kohden	509 €
GPI	1,531

Asevelvollisuus Vapaaehtoinen

Perustuslain mukaan Alankomaissa on armeija, joka muodostuu vapaaehtoisista ja mahdollisesti varusmiehistä. Parlamentti voi päättää asevelvollisuudesta ja kutsunnoista. Se päätti luopua kutsunnoista vuonna 1992 ja tammikuusta 1997 alusta lähtien maassa ei ole ollut enää varusmiehiä. Miesten on pakko rekisteröityä asevelvollisuusrekisteriin.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta Kyllä

Mikäli asevelvollisuus otetaan uudestaan käyttöön, voi palveluksesta kieltäytyä lähettämällä kirjallisen hakemuksen. Tämän jälkeen henkilö kutsutaan yksihenkisen komitean kuultavaksi ja varsinaisen päätöksen tekee puolustusministeriö. Jos päätös on kielteinen, voidaan hakija määrätä psykiatriseen testiin, jonka jälkeen lopullisen päätöksen tekee 3 hengen komitea. Ammattisotilaille ei ole oikeutta kieltäytyä palveluksesta vakaumuksen perusteella. He voivat erota palveluksesta, mutta tätä oikeutta ei ole sodan aikana tai palveltaessa operaatioissa kuten Irakissa tai Afganistanissa. Varusmiehiä ja ammattisotilaita voidaan rangaista palveluksesta kieltäytymisestä sakoilla tai 2 vuodella vankeutta ja sodan aikana sakoilla tai 5 vuodella vankeutta.

Armeijan henkilövahvuus	
Palveluksessa	40 537 (0,25 %)
Varusmiehiä	0
Reservi	3 339 (0,02 %)

2 Albania

Asukasluku	3 639 453
EU	-
Sotilasliitto	Varsovan liitto 14.5.1955-1968, Nato 1.4.2009
Miinakieltosopimus	29.2.2000
Rypäleasesopimus	16.6.2009

Puolustusbudjetti	135,3 M€
Bruttokansantuotteesta	2,0 %
Asukasta kohden	37 €
GPI	1,925

Asevelvollisuus Vapaaehtoinen

Albania teki vuonna 2008 päätöksen lakkauttaa pakollinen asevelvollisuus. Vuotta myöhemmin maa liittyi Natoon. Asevelvollisuus lakkautettiin tammikuussa vuonna 2010. Vanhassa järjestelmässä asevelvollisuus oli kaikille pakollinen, mutta sen saattoi korvata maksamalla noin 2 400 euroa. Tämä oli monille suuri summa, minkä takia asevelvollisuuden suorittaminen maksamalla ei ollut useimmille realistinen vaihtoehto. Varusmiespalvelus kesti 12 kuukautta ja yliopistosta valmistuneille 6 kuukautta.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Yleisen asevelvollisuuden aikana aseellisesta palveluksesta kieltäytyvien oli pakko suorittaa perustuslain (1998) mukaan vaihtoehtoinen palvelus. Sen pituus oli sama kuin varusmiespalveluksen eli 12 kuukautta. Palveluksen saattoi suorittaa sairaaloissa, sosiaalityössä, humanitaarisissa organisaatioissa, ympäristönsuojelussa ja palokunnissa. Siviilipalvelukseen pääseminen perusteista tai sen käytännön järjestelyistä tiedettiin vähän. Vielä ennen vuotta 2000 kokonaan palveluksesta kieltäytyneet Jehovan todistajat tuomittiin 6 kuukauden vankeusrangaistukseen.

Armeijan henkilövahvuus	
Palveluksessa	14 295 (0,39 %)
Varusmiehiä	0
Reservi	0

3 Andorra

Asukasluku	83 888
EU	-
Sotilasliitto	-
Miinakieltosopimus	29.6.1998
Rypäleasesopimus	-

Puolustusbudjetti	-
Bruttokansantuotteesta	-
Asukasta kohden	-
GPI	-

Asevelvollisuus Ei armeijaa

Maalla ei ole omaa armeijaa eikä asevelvollisuutta ole koskaan ollut käytössä. Maanpuolustuksesta vastaa Espanja ja Ranska. Perustuslain mukaan voidaan perustaa yleistä intressiä palveleva yhteiskuntapalvelu.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta Ei armeijaa

4 Belgia

Asukasluku	10 750 000
EU	1951
Sotilasliitto	Nato 4.4.1949
Miinakieltosopimus	4.9.1998
Rypäleasesopimus	22.12.2009

Puolustusbudjetti	3,775 Mrd €
Bruttokansantuotteesta	1,2 %
Asukasta kohden	354 €
GPI	1,359

Asevelvollisuus Vapaaehtoinen

Belgia muutti asevelvollisuuslakia 31.12.1992 niin, että se koski vain vuonna 1993 tai ennen sitä kutsuttuja. Vuoden 1995 maaliskuusta lähtien armeijassa on palvelut vain ammattisotilaita. Armeija markkinoi toimintaansa julkisilla mainoksilla ja järjestää avointen ovien päiviä esitelläkseen toimintaansa ja uravaihtoehtoja kiinnostuneille nuorille. Armeija on pyrkinyt värväämään noin 1 500 sotilasta vuosittain, mutta tavoitetta ei yleensä ole saavutettu.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta Kyllä

Koskee vain ennen vuotta 1993 palvelukseen kutsuttuja. Ammattisotilailla ei ole oikeutta kieltäytyä palveluksesta, mutta he voivat koska tahansa pyytää erottamistaan. Se voidaan kuitenkin hylätä, jos sen katsotaan olevan ristiriidassa palvelusvaatimusten kanssa (esimerkiksi sodan aikana, valmistauduttaessa operaatioon), minkä takia palveluksesta kieltäytyminen on usein käytännössä mahdotonta juuri silloin, kun se haluttaisiin tehdä.

Armeijan henkilövahvuus

Palveluksessa	38 844 (0,36 %)
Varusmiehiä	0
Reservi	2 400 (0,02 %)

5 Bosnia–Hertsegovina

Asukasluku	4 613 414
EU	–
Sotilasliitto	Naton kumppanuusmaa
Miinakieltosopimus	8.9.1998
Rypäleesopimus	L 3.12.2008

Puolustusbudjetti	127,8 M€
Bruttokansantuotteesta	1,4 %
Asukasta kohden	28 €
GPI	1,755

Asevelvollisuus

Vapaaehtoinen

Bosnia ja Hertsegovinan valtio on jaettu Daytonan rauhansopimuksessa vuonna 1995 kahteen perustuslailliseen yksikköön. Bosnian ja Hertsegovinan federaatiolla ja Serbitasavallalla oli kummallakin oma armeija, joita hallinnoivat niiden omat puolustusministeriöt. Federaatiossa oli 4 kuukauden pakollinen asepalvelus kaikille 18–27-vuotiaille miehille paitsi Brckon alueen asukkaille. Serbitasavallassa oli vastaava järjestelmä, mutta ilman alueellisia erivapauksia. Sarajevon julistuksen (1998) mukaan kaikki sotaa paenneet ja myöhemmin palaavat vapautetaan asevelvollisuudesta 5 vuodeksi paluustaan lähtien. Liittovaltion presidentti oli kummankin armeijan ylipäällikkö. Maahan päätettiin perustettiin yksi yhteinen puolustusministeriö vuonna 2004. Se sai ensimmäisen oman budjettinsa vuonna 2006 ja saman vuoden alusta lukien lakkautettiin pakollinen asevelvollisuus.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Ennen siirtymistä vapaaehtoiseen palvelukseen maassa oli oikeus kieltäytyä aseellisesta palveluksesta, mutta nykyisessä järjestelmässä siitä ei ollut säädetty perustuslain vaatimaa erillistä lainsäädäntöä.

Bosnian ja Hertsegovinan federaatiossa siviilipalveluksen pituus oli 6 kuukautta. Hakemuksen siviilipalvelukseen saattoi jättää 7 päivän kuluessa kutsuntapapereiden saamisesta. Näin ollen varusmiespalveluksessa ja reservissä ei ollut mahdollista kieltäytyä aseellisesta palveluksesta. Siviilipalveluksen järjestämisestä vastasi Siviilipalveluskomissio oikeusministeriössä. Vuoden 2003 jälkeen sen toiminta vakiintui ja siviilipalveluksen suorittaneiden määrä kasvoi merkittävästi.

Serbitasavallassa siviilipalveluksen pituus oli 10 kuukautta. Siviilipalvelushakemuksen saattoi jättää 15 päivän kuluessa kutsuntapapereiden saamisesta. Siviilipalveluksesta ja sen hakemuskäytännöstä ei informoitu kutsuntoihin tulevia. Hakemuksia oli hylätty paljon vuosina 2001–2004. Puolustusministeriö ei ollut järjestänyt siviilipalvelusta käytännössä, joten vain muutamia henkilöitä oli suorittanut sen lokakuuhun 2004 mennessä.

Armeijan henkilövahvuus

Palveluksessa	8 543 (0,19 %)
Varusmiehiä	0
Reservi	4 200 (0,09 %)

6 Bulgaria

Asukasluku	7 606 551
EU	2007
Sotilasliitto	Varsovan liitto 14.5.1955-01.07.1991, Nato 29.3.2004
Miinakieltosopimus	4.9.1998
Rypäleasesopimus	L 3.12.2008

Puolustusbudjetti	484,8 M€
Bruttokansantuotteesta	2,4 %
Asukasta kohden	63 €
GPI	1,775

Asevelvollisuus Vapaaehtoinen

Bulgaria päätti vuonna 1998 vähentää asevelvollisten määrää noin 115 000:sta noin 45 000:een vuoden 2004 loppuun mennessä. Samalla se päätti lakkauttaa pakollisen asevelvollisuuden vuoden 2007 loppuun mennessä. Puolustusministeri perusteli päätöstä sillä, että ammattiarmeija on paremmin koulutettu ja tehokkaampi kuin suuri joukko varusmiehiä. Päätöstä arvosteltiin kansallisesti, koska naapurimailla Turkilla ja Kreikalla on suuret asevoimat. Puolustusministeri huomautti Bulgarian Nato-jäsenyyden suojaavan maata. Myös Turkki ja Kreikka ovat Nato-maita. Viimeiset varusmiehet pääsivät palveluksesta marraskuussa 2007. Bulgaria muutti samalla perustuslakiaan niin, että kansalaisten kouluttamisesta maan puolustamiseen määrätään lailla eli yleinen asevelvollisuus voidaan tarvittaessa ottaa käyttöön.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Laki ei ole voimassa, koska varusmiespalveluskaan ei ole voimassa. Ammattisotilaille ei ole oikeutta kieltäytyä palveluksesta.

Armeijan henkilövahvuus	
Palveluksessa	40 747 (0,53 %)
Varusmiehiä	0
Reservi	302 500 (3,96 %)

7 Espanja

Asukasluku	45 828 172
EU	1986
Sotilasliitto	Nato 30.5.1982
Miinakieltosopimus	19.1.1999
Rypäleasesopimus	17.6.2009

Puolustusbudjetti	13,105 Mrd €
Bruttokansantuotteesta	1,2 %
Asukasta kohden	289 €
GPI	1,577

Asevelvollisuus Vapaaehtoinen

Espanjan perustuslaissa vuonna 1978 määrättiin, että jokaisen kansalaisen oikeus ja velvollisuus on puolustaa maataan. Vuonna 1999 maa muutti armeijan henkilöstösäädöstä ja lakkautti asevelvollisuuden. Tarkoituksena oli lakkauttaa asevelvollisuus vuonna 2003, mutta se tehtiin jo 2 vuotta aiemmin. Vuodesta 2002 lähtien maan armeijassa on palvellut ainoastaan vapaaehtoisia ammattisotilaita. Tarvittaessa kutsunnat voidaan ottaa uudelleen käyttöön. Armeijaan voivat värväytyä vapaaehtoisina myös muiden maiden kansalaiset.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Espanjalainen voi julistaa itsensä aseellisesta palveluksesta kieltäytyjäksi eikä hänen tarvitse todistaa vakaumustaan millään tavoin. Vapaaehtoisilla reserviläisillä ja ammattisotilailla tätä oikeutta ei ole, mutta he voivat irtisanoutua palveluksesta. Espanjassa oli 1990-luvun lopulla siviilipalvelukseen hakijoita, jopa 70 prosenttia palveluskelpoisesta ikäluokasta. Tämän arvellaan olleen merkittävin syy, miksi maa nopeutti siirtymistään ammattiarmeijaan.

Armeijan henkilövahvuus

Palveluksessa	221 750 (0,49 %), josta 72 600 Guardia Civilin palveluksessa
Varusmiehiä	0
Reservi	319 000 (0,70 %)

8 Irlanti

Asukasluku	4 450 014
EU	1973
Sotilasliitto	Naton kumppanuusmaa
Miinakieltosopimus	3.12.1997
Rypäleasesopimus	3.12.2008

Puolustusbudjetti	1,079 Mrd €
Bruttokansantuotteesta	0,6 %
Asukasta kohden	245 €
GPI	1,333

Asevelvollisuus Vapaaehtoinen

Irlannissa ei ole koskaan ollut pakollista asevelvollisuutta. Perustuslakiin kirjattiin vuonna 1954 mahdollisuus ottaa asevelvollisuus käyttöön valtiota uhkaavan hätätilan aikana, mutta siitä ei ole säädetty vaadittavaa erillistä lakia. Vapaaehtoiset voivat värväytyä haluamukseen ajaksi, jonka jälkeen heidän tulee olla reservissä 3 tai 6 vuotta. Yleisimmin värväydytään 5 vuodeksi, jota voi jatkaa 3–4 vuoden jaksoissa yhteensä 12 vuotta. Vuonna 2009 armeija joutui muiden valtion organisaatioiden tavoin säästökuurille ja se ilmoitti, ettei rekrytoi lainkaan uusia sotilaita.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Asevelvollisuudesta ei ole säädetty lakia eikä myöskään oikeudesta kieltäytyä palveluksesta. Ammattisotilailla ei ole oikeutta kieltäytyä palveluksesta, mutta he voivat erota tietyin ehdoin.

Armeijan henkilövahvuus	
Palveluksessa	10 460 (0,24 %)
Varusmiehiä	0
Reservi	14 875 (0,34 %)

9 Islanti

Asukasluku	319 368
EU	-
Sotilasliitto	Nato 4.4.1949
Miinakieltosopimus	5.5.1999
Rypäleasesopimus	L 3.12.2008

Puolustusbudjetti	5,3 M€
Bruttokansantuotteesta	1,2 %
Asukasta kohden	17 €
GPI	1,225

Asevelvollisuus Ei armeijaa

Islannilla ei ole varsinaisia puolustusvoimia. Perustuslain mukaan asevelvollisuus voidaan ottaa käyttöön kansallisen vaaratilanteen kohdatessa. Maalla on ollut itseenäistymisestä saakka rannikkovartiosto, joka on suorittanut sotilasluonteisia operatioita kalastussodissa Yhdistynyttä Kuningaskuntaa vastaan. Islannin puolustus nojaa Yhdysvaltojen kanssa tehtyyn puolustussopimukseen. Amerikkalaisilla oli Keflavikissa sotilastukikohta aina syyskuuhun 2006 saakka. Tämän jälkeen Islanti perusti huh-tikuussa 2008 ulkoministeriön alaisuuteen puolustusviraston (Icelandic Defence Agency). Puolustusviraston ytimessä on Ilmapuolustusjärjestelmä (Air Defence System) eli käytännössä Keflavikin toiminnot, joista maa on vastannut pitkälti jo vuodesta 1987 lähtien. Puolustusviraston perustamisen takia maalla on ollut vuodesta 2008 lähtien tilastoitu puolustusbudjetti. Amerikkalaisten vetäytymisen jälkeen Islannissa on keskusteltu puolustusvoimien perustamisesta ja asevelvollisuudesta, mutta mitään päätöksiä ei ole tehty. Islannilla on sotilas- ja turvallisuusyhteistyötä Norjan ja Tanskan kanssa. Maalla on kriisinhallintajoukko (Crisis Response Unit), joka koostuu terveydenhuollon ammattilaisista, virkamiehistä, poliiseista ja Norjassa sotilaskoulutuksen saaneista henkilöistä. Kriisinhallintajoukot ovat palvelleet muun muassa Irakissa ja Afganistanissa.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta Ei asevelvollisuutta

10 Italia

Asukasluku	60 045 068
EU	1951
Sotilasliitto	Nato 4.4.1949
Miinakieltosopimus	23.4.1999
Rypäleasesopimus	L 3.12.2008

Puolustusbudjetti	27,708 Mrd €
Bruttokansantuotteesta	1,7 %
Asukasta kohden	465 €
GPI	1,648

Asevelvollisuus Vapaaehtoinen

Italian parlamentti päätti vuonna 2000 lakkauttaa pakollisen asevelvollisuuden vuoteen 2007 mennessä. Muutos tapahtui odotettua nopeammin ja vuodesta 2005 lähtien armeijassa on palvellut vain ammattisotilaita. Perustuslain mukaan asevelvollisuus on pakollinen, mutta siitä säädetään tarkemmin erillisellä lailla. Se voidaan siis ottaa uudestaan käyttöön kansallisessa hätätilassa tai sodassa.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Laadittiin laki vuonna 1972. Vuonna 1989 siviilipalvelus lyheni varusmiespalveluksen mittaiseksi, kun sitä ennen se oli ollut 8 kuukautta pidempi. Muutos johtui perustuslakituomioistuimen päätöksestä. Tämän jälkeen siviilipalveluksen suosio kasvoi merkittävästi ja asevelvollisuuden viimeisinä vuosina siviilipalveluksen suoritti enemmän henkilöitä kuin varusmiespalveluksen. Jos asevelvollisuus otetaan uudestaan käyttöön, siviilipalveluksen suorittaneet kutsutaan väestönsuojeluun tai Punaisen Ristin tehtäviin.

Armeijan henkilövahvuus

Palveluksessa	292 983 (0,49 %), josta 107 967 karabiniereija
Varusmiehiä	0
Reservi	41 867 (0,07 %)

11 Itävalta

Asukasluku	8 355 260
EU	1995
Sotilasliitto	Naton kumppanuusmaa
Miinakieltosopimus	29.6.1998
Rypäleasesopimus	2.4.2009

Puolustusbudjetti	2,424 Mrd €
Bruttokansantuotteesta	0,9 %
Asukasta kohden	291 €
GPI	1,252

Asevelvollisuus Pakollinen+vapaaehtoinen
6 kk, S 9 kk

Asevelvollisuusikä: 18–35,reservi M 50, U 60

Itävalta lyhensi varusmiespalveluksen kestoa 8 kuukaudesta 6 kuukauteen vuonna 2006. Normaalia varusmiespalvelusta on mahdollista jatkaa 6 kuukauden jatkosopimuksella. Varusmiespalveluksen jälkeen siirrytään reserviin, jossa ollaan 15 vuotta enimmillään 50 (miehistö) ja 60 (upseerit) vuoden ikään asti.

Kaikkien miespuolisten itävaltalaisten tulee rekisteröityä asevelvollisiksi sinä vuonna, kun he täyttävät 18 vuotta. Asevelvollisuudesta ovat vapautettuja tunnustettujen uskontojen papit ja pappisopiskelijat sekä opiskelijat joiden opintoihin kuuluu sielunhoitoa tai henkistä opettamista. Naiset ja varusmiespalveluksesta vapautetut voivat värväytyä vapaaehtoisina 12 kuukauden varusmiespalvelukseen. Maassa on keskusteltu myös pakollisen asevelvollisuuden lakkauttamisesta vuoden 2010 aikana.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta Kyllä

Hakemus on jätettävä 6 kuukauden kuluessa siitä, kun on saanut tiedon palveluskelpoisuudestaan, mutta vähintään kaksi päivää ennen kutsuntapapereiden saamista. Palveluksessa olevat varusmiehet eivät voi jättää hakemusta, mutta hakemuksen voi jättää varusmiespalveluksen jälkeen. Aikarajana on tuolloin 3 vuotta laskien ensimmäisestä varusmiespalveluspäivästä. Vuodesta 1991 lähtien hakemukset on hyväksytty ilman henkilökohtaisia haastatteluita. Hakemus voidaan hylätä, jos hakijalla on rikosrekisteri, hän on poliisin palveluksessa, hänellä on aseenkantolupa tai hakemuksen perusteena on poliittinen tai muutoin ehdollinen syy. Hylättyihin päätöksiin voi hakea muutosta tuomioistuimelta.

Siviilipalvelus kestää 9 kuukautta ja sen voi suorittaa useissa julkisen sektorin instituutioissa kuten sairaaloissa, sosiaalityössä tai myös kansalaisjärjestöissä (mm. Itävallan Punaisessa Ristissä). Se on myös mahdollista suorittaa 12 kuukauden vapaaehtoisena palveluksena ulkomailla kehitys yhteis-, sosiaali- tai rauhantyössä. Vuonna 2000 Itävalta laski siviilipalvelusmiesten palkkoja merkittävästi alle varusmiesten saamiin päivärahojen. Perustuslakituomioistuin totesi käytännön olevan perustuslain vastaista, mutta toistaiseksi käytäntöä ei ole muutettu. Totaalikieltäytyjät tuomitaan 2–6 kuukauden vankeusrangaistukseen.

Armeijan henkilövahvuus

Palveluksessa	44 400 (0,53 %)
Varusmiehiä	15 900 (35,8 %)
Reservi	195 000 (2,34 %)

12 Kreikka

Asukasluku	11 260 402
EU	1981
Sotilasliitto	Nato 18.2.1952
Miinakieltosopimus	25.9.2003
Rypäleasesopimus	-

Puolustusbudjetti	8,620 Mrd €
Bruttokansantuotteesta	3,6 % (arvio)
Asukasta kohden	769 €
GPI	1,778

Asevelvollisuus	Pakollinen M 9 (maavoimat), M 12 (meri- ja ilmavoimat), U 12 Asevelvollisuusikä: 19–45
-----------------	--

Perustuslain (1975) mukaan jokainen kreikkalainen on velvollinen puolustamaan isänmaataan. Tarkemmin tästä on säädetty erillisessä laissa (2005), jonka mukaan kaikki miespuoliset 19–45-vuotiaat kreikkalaiset ovat asevelvollisia. Varusmiespalveluksen pituus on ollut vuodesta 2003 lähtien miehistöllä 12 kuukautta ja upseereilla 17. Tämä on kuitenkin lähtöpituus, josta tehdään lyhennyksiä useiden erilaisten kate-

gorioiden perusteella. Esimerkiksi suurperheiden lapset ja miehet, joilla on kaksi tai useampia lapsia voivat suorittaa 3, 6 tai 9 kuukautta kestävän varusmiespalveluksen. Kreikka on siirtymässä ammattiarmeijaan ja hallitus on luvannut lyhentää varusmiespalveluksen kestoja 6 kuukauteen vuonna 2008 tai jopa lakkauttavansa pakollisen asevelvollisuuden. Näin ei kuitenkaan tapahtunut, mutta vuonna 2010 maavoimien varusmiespalveluksen kesto laskettiin 12 kuukaudesta 9 kuukauteen. Myös aliupseerien ja upseerien palveluspituutta laskettiin, mutta heillä on aina velvoite palvella ylimääräiset 5 kuukautta eli yhteensä 14 kuukautta (9+5). Kaikki puolustushaarat ovat vähentäneet palvelukseen otettavien varusmiesten määrää. Arviolta noin kolmasosa ikäluokasta suorittaa varusmiespalveluksen. Vuonna 1998 Kreikan parlamentti hyväksyi uuden siviilipuolustuslain, jonka mukaan kaikkien 18–60-vuotiaiden kreikkalaisten (miehet ja naiset) tulisi osallistua maanpuolustukseen. Laki ei tullut koskaan voimaan.

Kreikka on ollut virallisesti mobilisoituna Kyproksen konfliktista lähtien ja lain mukaan mobilisaation aikana puolustusministeriö voi päättää haluamallaan tavalla asevelvollisuudesta. Esimerkiksi konfliktierkillä alueilla asuvien voi olla pakko palvella osa-aikaisesti kansalliskaartissa. Kreikan puolustusbudjetti on ollut viimeisten vuosien aikana Euroopan suurimpia ja maan talousromahduksen myötä on odotettavissa rajuja leikkauksia puolustusbudjettiin. Saksa on kohdannut ankaraa kritiikkiä siitä, että antaessaan mittavan taloudellisen apupaketin Kreikalle se ei kuitenkaan suostunut peruuttamaan Kreikan Saksasta tilaamia satojen miljoonien eurojen asehankintoja.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Ensimmäinen laki laadittiin vuonna 1997 ja lakia muutettiin vuonna 2005. Hakemuksen voi jättää ainoastaan ennen varusmiespalveluksen aloittamista, viimeistään edeltävänä päivänä. Lain mukaan ne, jotka ovat olleet Kreikan tai muun maan armeijassa aseita kantavina sotilaina, eivät voi kieltäytyä varusmiespalveluksesta. Siviilipalvelus kestää 23 kuukautta ja eräillä perusteilla sitä voidaan lyhentää 15 kuukauteen. Palveluksen pituutta ollaan parhaillaan lyhentämässä.

Armeijan henkilövahvuus

Palveluksessa	156 600 (1,40 %)
Varusmiehiä	50 530 (32,3 %)
Reservi	237 500 (2,12 %)

13 Kroatia

Asukasluku	4 435 056
EU	–
Sotilasliitto	Nato 1.4.2009
Miinakieltosopimus	20.5.1998
Rypäleasesopimus	17.8.2009

Puolustusbudjetti	631,6 M€
Bruttokansantuotteesta	1,9 %
Asukasta kohden	142 €
GPI	1,741

Asevelvollisuus Vapaaehtoinen

Kroatia ilmoitti lokakuussa 2007 lakkauttavansa pakollisen 6 kuukauden asevelvollisuuden vuoden 2008 alusta lukien. Alun perin tarkoituksena oli lakkauttaa se vuonna 2010. Asevelvollisuus voidaan ottaa uudestaan käyttöön ja miehille tehdään edelleen terveystarkastukset palveluskelpoisuus toteamiseksi ja heidät rekisteröidään asevelvollisuusrekisteriin. Varusmieheksi voivat värväytyä vapaaehtoisesti kaikki 18–30-vuotiaat kroatialaiset miehet ja naiset. Vapaaehtoinen varusmiespalvelus kestää 14 viikkoa ja sen jälkeen on mahdollista liittyä ammattisotilaaksi.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Kyllä, jos asevelvollisuus otetaan uudestaan käyttöön

Armeijan henkilövahvuus	
Palveluksessa	18 600 (0,42 %)
Varusmiehiä	0
Reservi	21 000 (0,47 %)

14 Kypros

Asukasluku	796 875
EU	2004
Sotilasliitto	–
Miinakieltosopimus	17.1.2003
Rypäleasesopimus	L 23.9.2009

Puolustusbudjetti	365 M€
Bruttokansantuotteesta	1,9 %
Asukasta kohden	462 €
GPI	1,737

Asevelvollisuus	Pakollinen
	24 kk, S 34 kk
	Asevelvollisuusikä: 18–50

Perustuslain (1960) mukaan pakollista asevelvollisuutta ei voida ottaa käyttöön muutoin kuin presidentin ja varapresidentin yhteisellä päätöksellä. Perustuslain mukaan maalla pitää olla kahden tuhannen miehen armeija, josta 60 prosenttia on kreikkalaisia ja 40 prosenttia turkkilaisia. Näistä säännöistä ei ole onnistuttu pitämään kiinni sen jälkeen, kun Turkki miehitti Kyproksen pohjoisosan vuonna 1974. Asevelvollisuuden kestoksi määrättiin 25 kuukautta vuonna 2003 ja sitä lyhennettiin vuonna 2008 kuukaudella. Suurperheistä tulevat miehet ja ulkomailla asuvat voivat suorittaa 13 kuukauden palveluksen. Kutsunnat järjestetään kaksi kertaa vuodessa. Varusmiespalveluksen suorittamisen jälkeen jäädään reserviin 50-vuotiaiksi asti. Kertausharjoituksia järjestetään säännöllisesti. Aiemmin eräiden etnisten vähemmistöjen edustajien ei ole tarvinnut suorittaa asevelvollisuutta, elleivät he itse ole halunneet. Tämä käytäntö poistettiin vuonna 2008. Vapaaehtoiset naiset ja miehet voivat värväytyä 3 vuodeksi.

Turkin miehittämässä Pohjois-Kyproksen turkkilaisessa tasavallassa on oma armeija ja asevelvollisuusjärjestelmä. Siellä kaikki 19–30-vuotiaat miehet ovat asevelvollisia ja suorittavat 15 kuukauden asevelvollisuuden. Oikeutta kieltäytyä palveluksesta ei ole (ks. Turkki).

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Perustuslaki (1960) takaa oikeuden kieltäytyä palveluksesta. Varsinainen käytäntö alkoi vasta vuonna 1992, kun siitä tehtiin lisäys puolustuslakiin. Kieltäytyminen on mahdollista uskonnollisten, eettisten, moraalisten, humanitaaristen, filosofisten ja poliittisten syiden perusteella. Hakemuksen voi jättää vain ennen varusmiespalveluksen aloittamista. Vuonna 2007 lakia muutettiin niin, että siviilipalvelus lyheni 34 kuukauteen. Kyseessä ei ole varsinainen siviilipalvelus vaan ”aseeton varusmiespalvelus armeijan ulkopuolella”. Palvelusta ei ole käytännössä järjestetty ja Kypros on saanut asiasta huomautuksen Euroopan neuvostolta vuonna 2001.

Armeijan henkilövahvuus²

Palveluksessa	15 000 (1,90 %)
Varusmiehiä	8 700 (87,0 %)
Reservi	84 000 (10,64 %)

15 Latvia

Asukasluku	2 261 294
EU	2004
Sotilasliitto	Neuvostoliitossa 1940–1991, Nato 29.3.2004
Miinakieltosopimus	1.7.2005
Rypäleasesopimus	-

Puolustusbudjetti	272 M€
Bruttokansantuotteesta	1,9 %
Asukasta kohden	120 €
GPI	1,773

Asevelvollisuus Vapaaehtoinen

Latvian parlamentti päätti kesäkuussa 2005 armeijan rakenteellisesta uudistamisesta ja osana sitä ilmoitettiin pakollisen asevelvollisuuden lakkauttaminen vuoden 2006 loppuun mennessä. Viimeinen varusmies päätti palveluksensa marraskuussa 2006.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Laadittiin laki vuonna 2002. Palveluksesta voi kieltäytyä uskonnollisten ja vakuumuksellisten syiden takia. Siviilipalveluslain ensimmäisen artiklan mukaan lain tarkoituksena on vapaasti suomentaen ”taata ihmisten vapaa ajattelu, vakaumukselliset ja uskonnolliset uskomukset, jotka liittyvät vapauteen ja kansalaisten velvollisuuksiin valtiota kohtaan”.

Armeijan henkilövahvuus

Palveluksessa	5 187 (0,23 %) + kansalliskaarti 11 034 (Zemessardze)
Varusmiehiä	0
Reservi	11 204 (0,49 %)

- 2 Luvuissa ovat Kyproksen joukot kreikkalaisten asuttamassa saaren eteläosassa eli Kyproksen tasavallassa ja Turkin miehittämässä pohjoisosassa eli Pohjois-Kyproksen turkkilaisessa tasavallassa.

16 Liechtenstein

Asukasluku	35 589
EU	-
Sotilasliitto	-
Miinakieltosopimus	5.10.1999
Rypäleasesopimus	L 3.12.2008

Puolustusbudjetti	-
Bruttokansantuotteesta	-
Asukasta kohden	-
GPI	-

Asevelvollisuus Ei armeijaa

Liechtenstein lakkautti maan armeijan 12.2.1868. Vuoden 1921 perustuslain ja sen vuoden 2003 lisäyksen mukaisesti asevelvollisuus voidaan kuitenkin ottaa käyttöön kansallisessa hätätilanteessa.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta Ei armeijaa

17 Liettua

Asukasluku	3 349 872
EU	2004
Sotilasliitto	Neuvostoliitossa 1940–1990, Nato 29.3.2004
Miinakieltosopimus	12.5.2003
Rypäleasesopimus	L 3.12.2008

Puolustusbudjetti	M€ 352,2
Bruttokansantuotteesta	1,5 % (arvio)
Asukasta kohden	105 €
GPI	1,687

Asevelvollisuus Pakollinen (ei käytössä)
0 kk
Asevelvollisuusikä: 19–26, reservi 35

Liettua otti itsenäistyessään 1990-luvun alussa käyttöön pakollisen asevelvollisuuden. Se koskettaa kaikkia 19–26-vuotiaita miehiä. Reservissä ollaan 35-vuotiaiksi. Liettuan presidentti ilmoitti keväällä 2008, että maa säätää uuden lain armeijan organisoinnista. Lain mukaan parlamentti päättää vuosittain kuinka monta varusmiestä armeija värvää. Kiintiöksi asetettiin nolla. Myöhemmin samana vuonna parlamentti pyysi perustuslakituomioistuinta selvittämään oliko tämä käytäntö lain mukaista. Huhtikuussa 2009 saadun päätöksen mukaan tämä oli laillista. Näin ollen viimeinen varusmies päätti palveluksensa Liettuan armeijassa 1.7.2009. Kaikki 16-vuotiaat liettualaiset miehet rekisteröidään asevelvollisuusrekisteriin. Terveystarkastuksia ei kuitenkaan järjestetä. Asevelvollisuuden suosio on ollut Liettuassa hyvin alhainen. Nollakiintiön avulla on nähty voitavan viivyttää asevelvollisuuden lakkauttamista pari vuotta ennen kuin siirrytään ammattiarmeijaan.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta Kyllä

Pakollinen asevelvollisuus on ainoastaan ”hyllytetty”, joten siviilipalveluslaki on edelleen voimassa. Palvelus ei ole varsinaisen siviilipalvelus. Hakemuksille ei ole aikarajaa, mutta aiemmin hyväksyttiin vain ennen varusmiespalvelusta jätetyt hakemukset. Siviilipalvelus kestää 18 kuukautta. Käytännöstä ei tiedetä paljoakaan ja muun muassa YK:n ihmisoikeuskomitea on pyytänyt Liettuaa selvittämään lainsäädäntöään tältä osin.

Armeijan henkilövahvuus

Palveluksessa	8 850 (0,26 %) + kansalliskaarti 12 000
Varusmiehiä	1 130 (12,8 %)
Reservi	6 700 (0,20 %)

18 Luxemburg

Asukasluku	493 500
EU	1951
Sotilasliitto	Nato 4.4.1949
Miinakieltosopimus	14.7.1999
Rypäleesopimus	10.7.2009

Puolustusbudjetti	268 M€ (arvio vuodelta 2007)
Bruttokansantuotteesta	0,7 %
Asukasta kohden	554 €
GPI	1,341

Asevelvollisuus Vapaaehtoinen

Perustuslaki säädettiin vuonna 1868, mutta asevelvollisuudesta säädettiin vasta sen lisäyksessä vuonna 1952. Tarkoituksena oli täyttää Natoon liittymisen mukanaan tuomat velvoitteet. Vapaaehtoiset voivat värväytyä ensin 3:ksi ja sen jälkeen 4 vuodeksi kerrallaan, yhteensä 15 vuodeksi. Vuoden 2002 lakimuutoksen myötä myös muiden EU-maiden 17–25-vuotiaat kansalaiset voivat värväytyä maan armeijaan, jos ovat muun muassa asuneet maassa vähintään 3 vuotta. Vain armeijan suorittaneita voidaan valita posteljooneiksi, tullivirkailijoiksi tai metsänvartijoiksi ja heillä on myös etusija pyrittäessä poliisiksi.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Laadittiin laki vuonna 1963. Palveluksen pituus oli 1,5-kertainen verrattuna varusmiespalvelukseen. Ammattisotilailla ei ole laillista oikeutta kieltäytyä palveluksesta vakaumuksen perusteella. Sotilaskarkuruudesta tuomitaan rauhanaikana vankeutta 2 kuukaudesta 2 vuoteen.

Armeijan henkilövahvuus	
Palveluksessa	900 (0,19 %)
Varusmiehiä	0
Reservi	0

19 Malta

Asukasluku	413 609
EU	2004
Sotilasliitto	Naton kumppanuusmaa
Miinakieltosopimus	7.5.2001
Rypäleesopimus	24.9.2009

Puolustusbudjetti	34 M€
Bruttokansantuotteesta	0,7 %
Asukasta kohden	83 €
GPI	–

Asevelvollisuus Vapaaehtoinen

Maltalla ei ole koskaan ollut pakollista asevelvollisuutta. Laki armeijaan värväytymisestä säädettiin vasta vuonna 1970. Värväytyä voivat maltalaiset 18–25-vuotiaat. Värväytyneiden tulee palvella vähintään kolme vuotta. Maalla on myös vapaaehtoiset pelastusjoukot (Emergency Voluntary Reserve Force), jonka osa-aikaisiin tehtäviin voivat värväytyä alle 35-vuotiaat.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Ei ole, koska maan lait kieltävät pakollisen asevelvollisuuden.

Armeijan henkilövahvuus

Palveluksessa	1 954 (0,48 %)
Varusmiehiä	0
Reservi	167 (0,04 %)

20 Makedonia

Asukasluku	2 048 619
EU	–
Sotilasliitto	Naton kumppanuusmaa
Miinakieltosopimus	9.9.1998
Rypäleasesopimus	8.10.2009

Puolustusbudjetti	98 M€
Bruttokansantuotteesta	1,8 %
Asukasta kohden	48 €
GPI	2,039

Asevelvollisuus Vapaaehtoinen

Makedonia päätti vuonna 2006 lakkauttaa pakollisen asevelvollisuuden. Vuodesta 2008 lähtien maan armeijassa on palvellut vain ammattisotilaita. Asevelvollisuus lakkautettiin uudella lailla, mutta puolustuslain yleisen asevelvollisuuden säännökset jäi-

vät edelleen voimaan. Tästä johtuen maassa on edelleen teoriassa pakollinen asevelvollisuus kaikille 18–55-vuotiaille miehille. Kaikki vapaaehtoiset miehet ja naiset voivat värväytyä 3 kuukauden varusmiespalvelukseen. Makedonia on hakenut Naton jäsenyyttä. Toistaiseksi Kreikka on nimikiistaan vedoten estänyt maan liittymisen Natoon.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Ennen vuotta 2001 oikeutta kieltäytyä palveluksesta oli rajoitettu merkittävästi. Varusmiespalveluksesta kieltäytyviä tuomittiin toistuvasti vankeusrangaistuksiin. Asevelvollisuuden lakkauttamisen myötä poistettiin myös siviilipalveluslaki.

Armeijan henkilövahvuus

Palveluksessa	10 890 (0,53 %)
Varusmiehiä	0
Reservi	21 000 (1,03 %)

21 Moldova

Asukasluku	4 320 748
EU	-
Sotilasliitto	Neuvostoliitossa 1944–1991, Naton kumppanuusmaa
Miinakieltosopimus	8.9.2000
Rypäleasesopimus	16.2.2010

Puolustusbudjetti	10,5 M€
Bruttokansantuotteesta	0,6 %
Asukasta kohden	2 €
GPI	1,925

Asevelvollisuus	Pakollinen
	12 kk, K 3 kk, S 24 kk
	Asevelvollisuusikä: 18–27

Moldovan puolustusministeriö esitti vuonna 2001 lakia asevelvollisuuden lakkauttamiseksi, mutta parlamentti hylkäsi lakiesityksen, koska ammattiarmeijan nähtiin olevan liian kallis verrattuna asevelvollisuusarmeijaan. Vuodesta 2002 lähtien koulut ovat voineet perustaa sotilaslinjoja ja niillä opiskelleet voivat saada vapautuksen asevelvollisuudesta. Tällaisia linjoja oli jo Moldovan kuuluessa Neuvostoliittoon.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Laki vuodelta 1991 takaa aseellisesta palveluksesta kieltäytymisen uskonnollisten syiden ja pasifismin perusteella. Nuorten miesten tiedetään liittyneen uskonnollisiin organisaatioihin välttääkseen asepalveluksen, minkä takia hallitus kielsi liittymisen kutsuntojen aikana (touko-kesäkuussa ja marras-joulukuussa). Moldovan hallinnon mukaan hakemuksia tuli 2000-luvun alussa vuosittain noin 800–1600 kappaletta. Käytännössä siviilipalvelusta ei ole järjestetty, minkä takia palveluksen voi suorittaa jatkamalla normaalissa työssään. Palkasta pitää tilittää 25 prosentin osuus valtiolle. Palveluksen pituus on lain mukaan 24 kuukautta, mutta hallituksen mukaan 12 kuukautta. Siviilipalveluksen haku- ja muista käytännöistä tiedetään vähän.

Armeijan henkilövahvuus

Palveluksessa	5 150 (0,12 %)
Varusmiehiä	3 479 (67,6 %)
Reservi	66 000 (1,53 %)

22 Monaco

Asukasluku	32 965
EU	-
Sotilasliitto	-
Miinakieltosopimus	17.11.1998
Rypäleasesopimus	L 3.12.2008

Asevelvollisuus Ei armeijaa

Monacon puolustuksesta vastaa Ranska. Maalla itsellään on lähinnä seremoniallinen kuninkaallinen henkivartiokaarti (Compagnie des Carabiniers du Prince), jossa palvelee 112 miestä. Lisäksi sillä on siviilipuolustusjoukot.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta Ei asevelvollisuutta

23 Montenegro

Asukasluku	672 180
EU	-
Sotilasliitto	Naton kumppanuusmaa
Miinakieltosopimus	23.10.2006
Rypäleasesopimus	25.1.2010

Puolustusbudjetti	48,6 M€
Bruttokansantuotteesta	1,8 %
Asukasta kohden	72 €
GPI	2,046

Asevelvollisuus Vapaaehtoinen

Montenegro lakkautti valtioliiton Serbian kanssa toukokuussa 2006. Myöhemmin syksyllä se lakkautti myös pakollisen asevelvollisuuden. Asevelvollisuus kesti aiemmin 9 kuukautta ja koski 18–35-vuotiaita miehiä, mutta käytännössä yli 27-vuotiaita ei enää kutsuttu palvelukseen.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Laadittiin laki vuonna 2003. Ennen sitä palveluksesta kieltäytyneet suorittavat aseettoman palveluksen armeijassa, mutta lain säätämisen jälkeen palveluspaikoiksi tulivat muun muassa sairaalat. Tämän jälkeen hakijoiden määrä nousi 7000–9000:een vuodessa. Siviilipalvelukseen saattoi hakea ennen palvelusta ja 3 ensimmäisen varusmiespalvelus kuukauden aikana. Palveluksen kesto oli 13 kuukautta. Balkanin sotien aikaan 1990-luvulla tuhansia vältteli tai karkasi palveluksesta. Heidät armahdettiin Daytonan rauhansopimuksessa ja Montenegron hallitus armahti Kosovon sodan aikaisista karkuruuksista vuonna 2001.

Armeijan henkilövahvuus	
Palveluksessa	4 500 (0,66 %)
Varusmiehiä	0
Reservi	0

24 Norja

Asukasluku	4 799 252
EU	-
Sotilasliitto	Nato 4.4.1949
Miinakieltopimus	9.7.1998
Rypäleasesopimus	3.12.2008

Puolustusbudjetti	3,278 Mrd €
Bruttokansantuotteesta	1,3 %
Asukasta kohden	692 €
GPI	1,217

Asevelvollisuus	Pakollinen 12 kk, S 13 kk Asevelvollisuusikä: 18-44
-----------------	---

Kutsuntakirje lähetetään kaikille miehille ja naisille, mutta asevelvollisuus on pakollinen vain miehille. Asepalveluksen voi suorittaa myös kansalliskaartissa (National Guard), jolloin palveluksen pituus on 6 kuukautta. Sen lisäksi joutuu suorittamaan vuosittain 2 viikkoa kertausharjoituksia aina 44 ikävuoteen asti. Käytännössä armeijan suorittaa vain pieni osa ikäluokasta. Yli 30-vuotiaita kutsutaan harvoin suorittamaan asepalvelusta.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Laadittiin laki vuonna 1965. Vapautuksen aseellisesta palveluksesta voi saada omantunnon syiden perusteella sekä, jos vastustaa ydinaseiden käyttöä puolustuksessa. Hakemuksen voi jättää koska tahansa. Väkivaltarikoksesta tuomittuja ei katsota hyväksyttäviksi hakijoiksi. Työllistettävien siviilipalvelusmiesten määräksi on asetettu 1 490 vuodessa. Koska hakijoita on enemmän ja hakemukset hyväksytään automaattisesti, ei kaikkia kutsuta ollenkaan palvelukseen. Yleisin siviilipalveluksen suorittamispaikka on VOKT, joka toteuttaa yläasteelle ja lukioihin tarkoitettua väkivallan estämisen ohjelmaa. Siviilipalvelusmiehiä palkkaavat organisaatiot maksavat 18,30 euroa päivässä oikeusministeriölle, joka tilittää rahan UNICEFille. Siviilipalvelusmiehet ovat reservissä ja heitä voidaan kutsua kertausharjoituksiin.

Totaalikieltäytyjät joutuvat suorittamaan siviilipalveluksen kaltaisia tehtäviä. Ne, jotka kieltäytyvät tästäkin tuomitaan sakkoihin ja 3 kuukauden vankeusrangaistukseen. Tämä koskee myös Jehovan todistajia. Vankeusrangaistuksista on käytännössä saanut armahduksen.

Armeijan henkilövahvuus

Palveluksessa	19 100 (0,40 %), josta 750 kansalliskaartissa
Varusmiehiä	6 450 (33,8 %)
Reservi	45 250 (0,96 %), josta 44 250 kansalliskaartissa

25 Portugali

Asukasluku	10 627 250
EU	1986
Sotilasliitto	Nato 4.4.1949
Miinakieltosopimus	19.2.1999
Rypäleasesopimus	L 3.12.2008

Puolustusbudjetti	3,285 Mrd €
Bruttokansantuotteesta	2,0 %
Asukasta kohden	309 €
GPI	1,348

Asevelvollisuus Vapaaehtoinen

Portugali ilmoitti vuonna 1999 lakkauttavansa pakollisen asevelvollisuuden ja siirtävänsä ammattiarmeijaan. Viimeiset varusmiehet lopettivat palveluksensa marraskuussa 2004. Miespuolisten portugalilaisten pitää kuitenkin osallistua kansalliseen puolustuspäivään, jonka tarkoituksena on antaa tietoa maanpuolustuksesta ja armeijan roolista. Portugalin armeijaan voivat hakea kaikki 18-vuotiaat joko ammattisotilaaksi tai vapaaehtoiseksi varusmieheksi. Ammattisotilaana palvellaan 2–6 vuotta ja enimmillään 20 vuotta. Vapaaehtoinen varusmiespalvelus kestää 12 kuukautta.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Laadittiin laki vuonna 1976. Hakemuksen voi jättää ennen varusmiespalveluksen alkua. Hakea eivät voi ne, joiden työhön kuuluu aseiden kantaminen (mm. poliisit ja rajavartijat), ne kenellä on aseenkantolupa tai ketkä työskentelevät puolustusteollisuudessa. Käytäntö on voimassa myös asevelvollisuuden lakkauttamisen jälkeen ja se vapauttaa osallistumisesta kansalliseen puolustuspäivään.

Armeijan henkilövahvuus

Palveluksessa	42 910 (0,40 %)
Varusmiehiä	0
Reservi	210 900 (1,99 %)

26 Puola

Asukasluku	38 135 876
EU	2004
Sotilasliitto	Varsovan liitto 14.5.1955–01.07.1991, Nato 12.3.1999
Miinakieltosopimus	L 4.12.1997
Rypäleasesopimus	–

Puolustusbudjetti	5,044 Mrd €
Bruttokansantuotteesta	2,0 %
Asukasta kohden	132 €
GPI	1,599

Asevelvollisuus Vapaaehtoinen

Puolassa jokainen 18–28-vuotias miespuolinen kansalainen on asevelvollinen. Reservissä palvelee 50-vuotiaaksi. Varusmiespalvelusta lyhennettiin 12 kuukaudesta 9 kuukauteen vuonna 2005. Yliopistosta valmistuneille palvelus on 3 kuukautta. Varusmiespalveluksen on suorittanut noin 20 prosenttia ikäluokasta. Puola päätti vuonna 2008 lakkauttaa pakollisen asevelvollisuuden vuoden 2010 kuluessa. Syksystä 2010 lähtien armeijaan rekrytoidaan ainoastaan vapaaehtoisia.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Laki vuonna 1988. Kieltäytyminen palveluksesta on mahdollista uskonnollisten ja moraalisten syiden perusteella. Roomalaiskatolilaista uskontoa tunnustavien hakemuksia ei hyväksytä. Siviilipalveluslaki tuli vuonna 2004. Hakemuksen voi jättää ennen varusmiespalveluksen alkua, mutta viimeistään kutsuntapapereiden saamisen yhteydessä. Erityinen lautakunta haastattelee hakijan. Siviilipalveluksen pituus on 18 kuukautta ja yliopistosta valmistuneille 6 kuukautta (varusmiespalvelus 12 kk). Se voidaan suorittaa sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävissä sekä ympäristönsuojelussa.

Armeijan henkilövahvuus

Palveluksessa	121 808 (0,32 %)
Varusmiehiä	45 837 (37,6 %)
Reservi	222 003 (0,58 %)

27 Ranska

Asukasluku	64 350 759
EU	1951
Sotilasliitto	Nato 4.4.1949
Miinakieltosopimus	23.7.1998
Rypäleasesopimus	25.9.2009

Puolustusbudjetti	44,835 Mrd €
Bruttokansantuotteesta	2,3 %
Asukasta kohden	701 €
GPI	1,579

Asevelvollisuus Vapaaehtoinen

Ranska oli ensimmäinen maa maailmassa, joka otti käyttöön pakollisen yleisen asevelvollisuuden vuonna 1793. Ranska päätti vuonna 1996 lakkauttaa pakollisen asevelvollisuuden rauhanajaksi. Säädös koskee vain 1.1.1979 jälkeen syntyneitä. Vuodesta 2002 lähtien maan armeijassa on palvellut enää vapaaehtoisia ammattisotilaita. Ranskassa kaikkien 16–18-vuotiaiden miesten ja naisten tulee osallistua ”kansalliseen puolustukseen valmistautumispäivään”. Päivään osallistuminen on vaatimuksena loppukokeiden suorittamiseksi tai todistuksen saamiseksi valtion yliopistoista.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Laadittiin laki vuonna 1963. Oikeutta kieltäytyä palveluksesta oli rajoitettu. Hakemuksen saattoi jättää ainoastaan ennen palvelukseen astumista. Siviilipalvelus kesti kaksi kertaa varusmiespalveluksen ajan. Asevelvollisuuden lakkauttamisen myötä laki koskee vain ennen 31.12.1978 syntyneitä.

Armeijan henkilövahvuus

Palveluksessa	352 771 (0,55 %), josta 103 376 santarmia
Varusmiehiä	0
Reservi	70 300 (0,11 %)

28 Romania

Asukasluku	21 498 616
EU	2007
Sotilasliitto	Varsovan liitto 14.5.1955-01.07.1991, Nato 29.3.2004
Miinakieltosopimus	30.11.2000
Rypäleasesopimus	-

Puolustusbudjetti	1,485 Mrd €
Bruttokansantuotteesta	1,5 %
Asukasta kohden	69 €
GPI	1,591

Asevelvollisuus Vapaaehtoinen

Romani päätti lakkauttaa pakollisen asevelvollisuuden vuonna 2005. Asevelvollisuus kesti 8 kuukautta ja korkeakouluista valmistuneille opiskelijoille 4 kuukautta. Asevelvollisuusikä oli 20–35-vuotta ja reservissä oltiin 50-vuotiaiksi. Vuodesta 2007 lähtien armeijassa on palvellut enää ammattisotilaita. Ammattisotilaaksi värväydyttään 4 vuoden sopimuksella ja sen voi uusida 2–3 vuoden jaksoissa aina 40 vuoden ikään asti. Perustuslain mukaan asevelvollisuus voidaan ottaa uudestaan käyttöön ja se on jokaisen 20–35-vuotiaan oikeus ja velvollisuus. Nuoret miehet rekisteröidään edelleen asevelvollisuusrekisteriin.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Romaniassa oli asevelvollisuuden aikaan oikeus kieltäytyä palveluksesta. Kieltäytyä voi ainoastaan uskonnollisten syiden perusteella ja vapautus myönnetään tiettyjen uskontojen edustajille. Hakemuksen saattoi jättää 15 päivän kuluessa kutsuntapaperien saamisesta.

Armeijan henkilövahvuus	
Palveluksessa	73 200 (0,34 %)
Varusmiehiä	0
Reservi	45 000 (0,21 %)

29 Ruotsi

Asukasluku	9 256 347
EU	1995
Sotilasliitto	Naton kumppanuusmaa
Miinakieltosopimus	30.11.1998
Rypäleasesopimus	L 3.12.2008

Puolustusbudjetti	5,205 Mrd €
Bruttokansantuotteesta	1,3 %
Asukasta kohden	567 €
GPI	1,269

Asevelvollisuus Vapaaehtoinen

Ruotsi aloitti asevelvollisuuden 1600-luvun alussa niin kutsutuilla väenotoilla, jossa kylille tuli velvollisuus varustaa tietty määrä miehiä. Sitä kehitettiin edelleen ruotuväkilaitokseksi, jossa vastuu sotilaan varustamisesta siirrettiin joukolle taloja, ruodulle. Ratsuväen varustivat rusthollit ja ne nauttivat sen takia osittaista verovapautta. Upseerit asuivat kotiseudullaan virkataloissaan eli puustelleissaan ja saivat palkkansa talon tuotoista. Sotaväki oli osa-aikaista.³ Tämä koski myös Suomea, joka oli osa Ruotsia aina vuoteen 1808 saakka. Ruotsin puolustuslain (Total Defence Service Act, 1994) mukaan kaikki Ruotsin kansalaiset ja maassa asuvat ulkomaalaiset 16–70-vuotiaat miehet ja naiset ovat velvollisia osallistumaan yleiseen palvelukseen. Tämä säännös ei velvoita osallistumaan mihinkään koulutukseen vaan ainoastaan puolustukseen. Asevelvollisuus koski 18–47-vuotiaita miehiä, mutta varusmiespalvelus vain 18–24-vuotiaita. Se oli vapaaehtoinen naisille. Varusmiespalvelus kesti 7,5 kuukautta, upseereille 10–15 kuukautta ja laivastossa 18–20 kuukautta. Varusmiespalveluksen jälkeen oli mahdollista hakea jatkoa, jolloin palveltiin pääasiassa ulkomaisissa kriisinhallintaoperaatioissa. Silloin maksettiin päivärahan sijasta palkkaa.

Ruotsi lakkautti pakollisen asevelvollisuuden 1.7.2010. Palveluksessa olevat varusmiehet saavat valita jatkavatko palvelustaan vapaaehtoisesti. Vuoden 2011 alusta lähtien voi värväytyä vapaaehtoisena 3 kuukauden varusmiespalvelukseen. Sen jälkeen on mahdollista jatkaa pidempiaikaisella sopimuksella ammattisotilaana. Yleisen asevelvollisuuden viimeisinä vuosina Ruotsissa palveli noin 7 400–8 000 varusmiestä. Yleisen asevelvollisuuden lakkauttamisen jälkeen puolustustilalaki säilyy edelleen voimassa ja asevelvollisuus on mahdollista ottaa uudestaan käyttöön. Tällöin se tulee olemaan sukupuolineutraali eli koskemaan yhtäläisesti miehiä ja naisia.

3 Wikipedia: Suomen asevelvollisuus (17.06.2010)

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Laadittiin laki vuonna 1994. Jokaisella, jolla voidaan olettaa olevan henkilökohtainen vakaumus aseiden käyttämiseksi toista ihmistä vastaan, on oikeus kieltäytyä aseellisesta palveluksesta. Aseettoman palveluksen pituus oli 7,5 kuukautta ja sen saattoi suorittaa palo- ja pelastuslaitoksilla, sosiaalityössä ja rautateiden ja teiden kunnossapidossa. Ruotsissa normaalin varusmiespalveluksen saattoi suorittaa myös siviilipuolustuksen tehtävissä, minkä takia kaikille ei ole selvää mikä ero oli siviilipuolustuksella ja siviilipalvelusmiehillä. Jälkimmäiset saivat ei-taistelijan statuksen. Ruotsissa on totaalisen puolustuksen järjestelmä, minkä takia palveluksesta ei voi kieltäytyä kokonaan. Ensimmäisen kerran totaalkieltäytyjä saa sakkoja ja ehdollisen vankeusrangaistuksen. Heidät kutsutaan uudestaan palvelukseen ja kieltäytyessään toistamiseen heidät tuomitaan 4 kuukauden vankeusrangaistukseen. Jehovan todistajat ovat olleet vuodesta 1966 lähtien vapautettuja kaikesta palveluksesta.

Armeijan henkilövahvuus

Palveluksessa	16 900 (0,18 %) + 42 000 kodinturvajoukoissa
Varusmiehiä	7 400 (43,8 %)
Reservi	262 000 (2,85 %)

30 Saksa

Asukasluku	82 002 356
EU	1951
Sotilasliitto	Nato 9.5.1955, Varsovan liitto 14.5.1955–01.07.1991 (Itä-Saksa, DDR)
Miinakieltosopimus	23.7.1998
Rypäleasesopimus	8.7.2009

Puolustusbudjetti	31,921 Mrd €
Bruttokansantuotteesta	1,3 %
Asukasta kohden	388 €
GPI	1,392

Asevelvollisuus	Pakollinen 9 kk (6 kk 1.1.2011 alkaen), S 9 kk (6 kk 1.1.2010 alkaen) Asevelvollisuusikä: 18–23, reservi M 45 ja U 60
-----------------	---

Toisen maailmansodan jälkeen liittoutuneet kielsivät Saksaa ylläpitämästä armeijaa. Vuonna 1950 Länsi-Saksa sai kuitenkin perustaa yleisen asevelvollisuusjärjestelmän ja 5 vuotta myöhemmin maa liittyi Natoon. Vuonna 1990 Itä- ja Länsi-Saksa yhdistyivät ja armeijan vahvuus oli 675 000 sotilasta. Vahvuutta vähennettiin 252 000 sotilaalla.

Saksassa varusmiespalvelus kestää 9 kuukautta ja vuoden 2011 alusta lähtien enää 6 kuukautta. Palvelusaikaa lyhennettiin 10:stä 9 kuukauteen jo vuonna 2002. Varusmiespalvelusta voi jatkaa vapaaehtoisena 18 kuukautta ja noin 10 prosenttia varusmiehistä valitsee tämän vaihtoehdon. Nykyisessä 9 kuukauden palvelusajassa voi suorittaa ensin 6 kuukautta ja jäljellä olevat 3 kuukautta voi suorittaa 3 vuoden aikana 2:ssa 6 viikon jaksossa. Tällä käytännöllä pyrittiin parantamaan mahdollisuuksia henkilökohtaisen elämän, opintojen, työn ja varusmiespalveluksen yhteen sovittamiseen. Vuonna 2004 varusmiespalveluksen yläikärajaa laskettiin 28 vuodesta 23 vuoteen. Ne keitä ei ole kutsuttu tähän ikään mennessä palvelukseen, ovat vapautettuja palveluksesta. Samoin vapautuksen saavat naimisissa olevat.

Saksa ilmoitti keväällä 2010 tarpeestaan supistaa puolustusbudjettia miljardilla eurolla. Puolustusministerin mukaan tätä ei voida tehdä vain lopettamalla muutamia projekteja vaan tarvitaan myös rakenteellisia muutoksia. Armeijan kokoa tullaan supistamaan nykyisestä noin 250 000:sta 100 000 sotilaalla. Liipaisimen alle on joutunut myös koko pakollinen varusmiespalvelus. Hallituksen ilmoitusta sen lakkauttamisesta odotettiin tätä kirjoitettaessa kesäkuussa 2010. Saksa on pitänyt varusmiespalvelusta yllä, koska sen mukaan kokemukset asevelvollisuuden lakkauttaneista maista kertovat suurista vaikeuksista rekrytoida riittävästi hyviä sotilaita.⁴

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Perustuslaissa vuosina 1949 ja 2003. Varusmiespalveluksesta kieltäytyminen on mahdollista vakaumuksen ja uskonnollisten syiden perusteella. Hakemuksen voi jättää koska tahansa. Myös noin 1 000 reserviläistä jättää vuosittain hakemuksen. Siviilipalveluksen kesto on 9 kuukautta ja sitä lyhennettiin vuonna 2004 10 kuukaudesta. Vuoden 2011 alusta siviilipalvelus lyhenee varusmiespalveluksen kanssa 6 kuukauteen. Siviilipalveluksen voi suorittaa sosiaali- ja terveydenhuollon instituutioissa. Palveluksen voi korvata suorittamalla 12 kuukautta vapaaehtoistyötä ulkomailla. Siviilipalveluksen suorittaa noin 40–60 prosenttia ikäluokasta. Sosiaali- ja terveyssektorin odotetaan vastustavan pakollisen asevelvollisuuden lakkauttamista, koska siviilipalvelusmiehet ovat sille merkittävä työvoimareservi. Totaalikieltäytyjät tuomitaan 62–84 päivän arestiin joko 7, 14 tai 21 päivän jaksoissa. Jehovan todistajat tuomitaan pakotettuun siviilipalvelukseen.

4 <http://www.nytimes.com/2010/06/03/world/europe/03iht-germany.html?pagewanted=all>

Armeijan henkilövahvuus

Palveluksessa	244 324 (0,30 %)
Varusmiehiä	56 624 (23,2 %)
Reservi	161 812 (0,20 %)

31 San Marino

Asukasluku	30 167
EU	–
Sotilasliitto	–
Miinakieltosopimus	1.3.1999
Rypäleasesopimus	10.07.2009

Puolustusbudjetti	–
Bruttokansantuotteesta	–
Asukasta kohden	–
GPI	–

Asevelvollisuus Vapaaehtoinen

San Marinon armeija on yksi maailman pienimmistä ja se koostuu viidestä yksiköstä. Yleisestä järjestyksenpidosta vastaa puolisotilaalliset santarmit (gendarmie), jotka muodostavat yhdessä vapaaehtoisten kanssa varsinaiset sotilasvoimat. Alun perin niiden sanmarinolaisten, joilla oli kaksi poikaa tuli lähettää toinen pojistaan sotilaspalvelukseen. Nykyään joukkoon kuuluminen on vapaaehtoista, mutta eräänlainen kansallisylypeys. San Marinon puolustuksesta vastaa Italian armeija. Crossbow Corps on vuonna 1295 perustettu noin 80 vapaaehtoisesta koostuva joukko, joka suorittaa seremoniaalisia tehtäviä. Guard of the Rock vastaa maan rajojen vartioinnista, avustaa poliisia rikostutkinnassa ja vartioi hallintorakennuksia. The Guard of the Council Great and Ceneral on vuonna 1740 perustettu vapaaehtoisista koostuva joukko, jonka tehtävänä on vartioida hallitusta. Tämän joukon sotilaat esiintyvät yleensä postikorttikuvissa.

Laki sallii yleisen asevelvollisuuden ottamisen käyttöön sota- tai kansallisessa hätätilanteessa. Se tulisi koskemaan kaikkia 16–60-vuotiaita kansalaisia. Viimeksi yleinen asevelvollisuus otettiin käyttöön toisen maailmansodan aikana.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta Ei asevelvollisuutta

32 Serbia

Asukasluku	7 379 339
EU	-
Sotilasliitto	Naton kumppanuusmaa
Miinakieltosopimus	-
Rypäleasesopimus	-

Puolustusbudjetti	486,1 M€
Bruttokansantuotteesta	2,4 %
Asukasta kohden	48 €
GPI	1,951

Asevelvollisuus	Pakollinen
	6 kk, S 9 kk
	Asevelvollisuusikä: 18-35

Serbia ilmoitti kesällä 2006 tähtäävänsä ammattiarmeijaan vuoteen 2015 mennessä. Keväällä 2010 se ilmoitti siirtyvänsä ammattiarmeijaan jo aiemmin, vuonna 2011. Maa on viimeisten vuosien aikana pienentänyt palvelukseen kutsuttavien varusmiesten määrää niin, ettei puolustusministeriön mukaan heitä pitäisi olla enää lainkaan vuonna 2010. Varusmiespalvelusta lyhennettiin 9 kuukaudesta 6 kuukauteen vuonna 2006. Maa ei myöskään ole käytännössä kutsunut enää yli 27-vuotiaita palvelukseen. Balkanin sotien aikaan 1990-luvulla tuhansia vältteli tai karkasi palveluksesta. Heidät armahdettiin Daytonan rauhansopimuksessa ja Serbian hallitus armahti Kosovon sodan aikaisista paoista vuonna 2001. He ovat kuitenkin edelleen asevelvollisia, minkä takia tuhansia ihmisiä välttää pidätyksen pelossa paluuta maahan.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Perustuslaki vuodelta 2006 mahdollistaa eettisten ja uskonnollisten syiden perusteella palveluksesta kieltäytymisen. Ennen vuotta 2003 Serbiassa oli mahdollista suorittaa vain aseeton palvelus armeijassa. Hakemus tulee jättää armeijan rekrytointikeskukseen 8 päivän kuluessa palveluksenastumiskäskystä. Hakijat haastatellaan ja hakemuksista päätetään 30 päivän kuluessa. Hakemus hylätään, jos hakijalla on aseenkantolupa tai hänet on tuomittu rikoksista viimeisen 3 vuoden aikana. Siviilipalvelus kesti aiemmin 13 kuukautta, mutta sitä lyhennettiin 9 kuukauteen samalla, kun varusmiespalvelustakin lyhennettiin. Palveluksen voi suorittaa valtion laitoksissa ja valtion rahoittamissa järjestöissä.

Armeijan henkilövahvuus

Palveluksessa	18 443 (0,18 %)
Varusmiehiä	1 724 (9,3 %)
Reservi	54 249 (0,53 %)

33 Slovakia

Asukasluku	5 412 254
EU	2004
Sotilasliitto	Varsovan liitto 14.5.1955–01.07.1991 (Tšekkoslovakia), Nato 29.3.2004
Miinakieltosopimus	25.2.1999
Rypäleasesopimus	–

Puolustusbudjetti	616,7 M€
Bruttokansantuotteesta	1,5 %
Asukasta kohden	114 €
GPI	1,539

Asevelvollisuus Vapaaehtoinen

Slovakia sisällytti asevelvollisuuden perustuslakiinsa itsenäistyessään Tšekkoslovakia vuonna 1992. Kaikki 18–30-vuotiaat miehet olivat asevelvollisia ja reservissä pyydyttiin 55-vuotiaiksi. Asevelvollisuutta lyhennettiin 12 kuukaudesta 9 kuukauteen vuonna 2000 ja 6 kuukauteen vuonna 2004. Sitä saatettiin yksilökohtaisesti lyhentää tietyin edellytyksin myös enemmän. Slovakia päätti hylätä pakollisen asevelvollisuuden vuonna 2006, mutta teki sen jo vuonna 2005. Se on mahdollista ottaa uudestaan käyttöön kriisin tai sodan kohdatessa.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Perustuslain mukaan palveluksesta voi kieltäytyä vakaumuksen tai uskonnon perusteella. Hakemus tulee jättää 30 päivän kuluessa kutsuntalautakunnan päätöksestä palvelukseen astumisesta. Siviilipalveluksen kesto oli 9 kuukautta. Oikeus kieltäytyä palveluksesta säilyy myös, mikäli asevelvollisuus otetaan uudestaan käyttöön.

Armeijan henkilövahvuus

Palveluksessa	17 445 (0,32 %)
Varusmiehiä	0
Reservi	0

34 Slovenia

Asukasluku	2 032 362
EU	2004
Sotilasliitto	Nato 29.3.2004
Miinakieltosopimus	27.10.1998
Rypäleasesopimus	19.8.2009

Puolustusbudjetti	608 M€
Bruttokansantuotteesta	1,5 %
Asukasta kohden	302 €
GPI	1,322

Asevelvollisuus Vapaaehtoinen

Slovenian hallitus päätti lakkauttaa asevelvollisuuden vuonna 2002. Viimeiset varusmiehet tulivat palvelukseen seuraavana vuonna ja vuodesta 2004 lähtien maan armeijassa on palvellut vain ammattisotilaita. Miespuoliset slovenialaiset rekisteröidään edelleen asevelvollisuusrekisteriin ja heille järjestetään tutustumistilaisuus. Tilaisuudessa kerrotaan miehille ja naisille vapaaehtoisesta 3 kuukauden varusmieskoulutuksesta ja reserviin liittymisestä sekä ammattisotilaan urasta. Ainakin vuonna 2005 näihin tilaisuuksiin osallistui noin 80 prosenttia ikäluokasta ja loppuja tiedotettiin postin välityksellä.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Sääti itsenäistyessään vuonna 1992 lain. Siviilipalvelus kesti 7 kuukautta, mikä vastasi varusmiespalveluksen kestoa. Kieltäytymisen saattoi tehdä koska tahansa.

Armeijan henkilövahvuus	
Palveluksessa	7 200 (0,36 %)
Varusmiehiä	0
Reservi	3 800 (0,19 %)

35 Suomi

Asukasluku	5 326 314
EU	1995
Sotilasliitto	Naton kumppanuusmaa
Miinakieltosopimus	-
Rypäleasesopimus	-

Puolustusbudjetti	2,419 Mrd €
Bruttokansantuotteesta	1,3 %
Asukasta kohden	456 €
GPI	1,322

Asevelvollisuus	Pakollinen + vapaaehtoinen M 6 kk, M 9 kk, U+M 12 kk, S 12 Asevelvollisuusikä: 18–30, reservissä M 50 ja U 60
-----------------	---

Suomessa on käytössä pakollisen ja vapaaehtoisen asepalveluksen yhdistelmä. Asevelvollisuus on pakollinen kaikille miehille ja vapaaehtoinen naisille. Naiset ovat voineet värväytyä armeijaan vuodesta 1995 lähtien. He voivat kutsuntapapereiden saamisen jälkeen ilmoittaa kirjallisesti jättävänsä saapumatta palvelukseen ja samoin he voivat keskeyttää palveluksensa ilman sanktioita 45 päivän kuluessa palveluksen alkamisesta. Varusmiespalvelus kestää 180 päivää (6 kk), 270 päivää (9 kk) tai 362 päivää (12 kk) aliupseereiksi, upseereiksi ja miehistön erikoistehtäviin koulutettavilla. Lyhyimmän palveluksen suorittaa noin 46 prosenttia, toiseksi pisimmän 11 prosenttia ja pisimmän palveluksen 43 prosenttia. Palvelusaikaa ei voi itse valita. Asevelvollisuudesta ovat vapautettuja Ahvenanmaan itsehallintoalueella⁵ asuvat ja Jehovan todistajat. Jälkimmäiset ovat olleet vapautettuja palveluksesta vuodesta 1985 lähtien, mutta heidän erityisasemastaan on keskusteltu viime vuosina.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Laadittiin laki vuonna 1931. Laki ei ollut voimassa sodan aikana, jolloin tuomittiin useita kieltäytyjiä vankeusrangaistukseen tai kuolemaan. Siviilipalvelukseen pääsemisen edellytti puolustusministeriön alaisen tutkintatoimikunnan, niin kutsutun vakau-

5 Ahvenanmaa on YK:n edeltäjän Kansainliiton päätöksellä (1921) demilitarisoitu alue, jonne ei saa sijoittaa sotilaskohteita tai jossa ei saa harjoittaa mitään sotilaallista toimintaa

muksentutkinnan läpäisemistä. Tämä järjestelmä asetettiin kyseenalaiseksi 1960-luvulla. Erik Schüller piti Vanhalla ylioppilastalolla helmikuussa vuonna 1969 puheen tätä järjestelmää vastaan ja kehotti vakaumuksentutkintalautakunnan hylkäämiä henkilöitä päätöksestä huolimatta kieltäytymään palveluksesta. Koska yllyttäminen palveluksesta kieltäytymiseen oli rikos, Schüller haastettiin puheensa takia oikeuteen ja tuomittiin 12 kuukauden vankeusrangaistukseen. Tämän seurauksena useat henkilöt kuten esimerkiksi Paavo Lipponen, Jörn Donner ja Ulf Sundqvist alkoivat syyllistyä julkisesti vastaaviin tekoihin, joista myös heidät tuomittiin vankeusrangaistuksiin tai sakkoihin. Esimerkiksi Ilkka Taipale tuomittiin vuodeksi ja 3 kuukaudeksi sekä Erkki Tuomioja kuukauden lyhyempään rangaistukseen. Valtio päätti tämän toiminnan seurauksena muuttaa lakia ja korkein oikeus sekä presidentti armahtivat tekijät.⁶

Nykyään voimassa olevan siviilipalveluslain mukaan (2007) varusmiespalveluksesta kieltäytyminen on mahdollista koska tahansa. Laki koskee myös vapaaehtoisena värväytyneitä naisia. Hakemuksen voi jättää lomakkeella ja vuoden 1987 jälkeen hakijoita ei enää ole haastateltu henkilökohtaisesti. Hakemukset hyväksytään useimmiten automaattisesti, mutta sodan aikana jätetyt hakemukset kuitenkin tutkitaan erikseen. Siviilipalveluksen pituus on sama kuin pisimmän varusmiespalveluksen ja näin ollen kaksi kertaa pidempi kuin lyhyimmän varusmiespalveluksen. Siviilipalveluksen voi suorittaa kunnan, valtion, kansalaisjärjestöjen ja uskonnollisten yhteisöjen palveluksessa. Suurin osa suorittaa sen kunnissa. Varusmiespalveluksen voi suorittaa myös aseettomana, jolloin se kestää 270 päivää. Totaalikieltäytyjät tuomitaan vankeusrangaistuksiin. Heistä ne, jotka kieltäytyvät palveluksesta ollessaan siviilipalveluksessa tuomitaan sitä säätelevän lain mukaan ja alun alkaen palveluksesta kieltäytyvät tuomitaan asevelvollisuuslain mukaan.

Armeijan henkilövahvuus

Palveluksessa	33 900 (0,64 %)
Varusmiehiä	20 900 (62 %)
Reservi	350 000 (6,60 %)

6 Sadankomitean historia <<http://www.sadankomitea.fi/yleinen/historia>>

36 Sveitsi

Asukasluku	7 701 856
EU	-
Sotilasliitto	Naton kumppanuusmaa
Miinakieltosopimus	24.3.1998
Rypäleasesopimus	L 3.12.2008

Puolustusbudjetti	2,299 Mrd €
Bruttokansantuotteesta	0,8 %
Asukasta kohden	303 €
GPI	1,393

Asevelvollisuus Pakollinen + vapaaehtoinen
M 8,6–10 kk, U 8,6–20 kk, S 13 kk

Asevelvollisuusikä: 19–34, varusmiespalvelusikä 19–25

Sveitsissä on perustuslain mukaan kansanarmeija. Tästä syystä ammattisotilaista koostuvaa kantahenkilökuntaa on hyvin vähän. He palvelevat lähinnä kouluttajina ja esimerkiksi ammattisotilaista muodostettuja taisteluyksiköitä sillä ei ole. Sveitsiläiset säilyttävät sotilasvarusteitaan kotona ja armeija on mobilisoitavissa 72 tunnissa. Asevelvollisuus on pakollinen miehille ja vapaaehtoinen naisille. Varusmiespalvelus kestää pääsääntöisesti 21 viikkoa ja erityistapauksissa 18 viikkoa. Varusmiespalveluksen suorittamisen jälkeen jokaisen tulee osallistua kertausharjoituksiin 21 päivää aina 34-vuotiaiksi ja upseerien 50-vuotiaiksi asti. Reservin tehtäviin lasketaan kotona säilytettävien varusteiden huolto. Kertausharjoituksia on 6–7 kappaletta ja ne voivat kestää enimmillään 17 päivää. Kaikkiaan varusmiespalvelus kestää miehistöltä 260 päivää ja upseereilta enimmillään 600 päivää. Asevelvollisuuden voi suorittaa myös kerralla, jolloin miehistössä palvelee 300 päivää ja aliupseerit sekä upseerit enemmän. Samat säännöt koskevat myös vapaaehtoisena värväytyneitä naisia. Ne, jotka eivät mistä tahansa syystä johtuen suorita asevelvollisuutta joutuvat maksamaan ylimääräistä tuloveroa koko asevelvollisuusajan ajan. Vero on vuodessa vähintään 200 Sveitsin frangia (n. 140 e) ja vuodesta 2010 lähtien 400 frangia (n. 287 e). Laissa on säädetty tästä joitakin poikkeuksia esimerkiksi vammaisille, joiden verotettavaa summaa pienennetään 50 prosentilla. Jos asevelvollisuusveron jättää maksamatta henkilö tuomitaan 200 frangin sakkoihin ja hänen tulonsa voidaan ulosmitata kunnes verovelka tulee maksetuksi. Sveitsi ilmoitti toukokuussa 2010 supistavansa joukkojen määrää jopa yhteen kymmenesosaan nykyisestä. Jatkossa asevelvollisuuteen suorittanee noin puolet ikäluokasta. Vain sveitsiläiset katolilaiset miehet voivat värväytyä paavin armeijaan (ks. Vatikaani).

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Laki siviilipalveluksesta hyväksyttiin vasta vuonna 1996 ja vuosittain sen on suorittanut 1 500–2 000 henkeä. Ainoastaan henkilöt jotka täyttävät palveluskelpoisuuden voivat kieltäytyä palveluksesta. Muiden tulee maksaa asevelvollisuusveroa. Tästä käytännöstä on valitettu Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen ja se on päätöksessään vuonna 2009 todennut Sveitsin käytännön syrjivän vammaisia. Toistaiseksi ei tiedetä miten Sveitsi tulee päätöksen johdosta muuttamaan käytäntöään. Palveluskelpoiset voivat hakea siviilipalvelukseen koska tahansa. Palveluksen voi suorittaa missä tahansa julkista intressiä palvelevassa organisaatiossa. Siviilipalvelus kestää 390 vuorokautta. Sen voi suorittaa kerralla tai pätkissä, joiden on oltava kuitenkin vähintään 26 päivää. Aseeton palvelus kestää yhtä kauan kuin varusmiespalvelus, mutta siihen ei sisälly reservin harjoituksia. Totaalikieltäytyjät tuomitaan 18 kuukauden vankeusrangaistukseen. Käytännössä rangaistus on lyhyempi, mutta säilyy rikosrekisterissä. Jehovan todistajat tuomitaan pakotettuun siviilipalvelukseen.

Armeijan henkilövahvuus

Palveluksessa	22 823 (0,30 %)
Varusmiehiä	19 000 (83,2 %)
Reservi	218 200 (2,87 %) + siviilipuolustus 85 000

37 Tanska

Asukasluku	5 511 451
EU	1973
Sotilasliitto	Nato 4.4.1949
Miinakieltosopimus	8.9.1998
Rypäleasesopimus	12.2.2010

Puolustusbudjetti	2,408 Mrd €
Bruttokansantuotteesta	1,4 %
Asukasta kohden	440 €
GPI	1,217

Asevelvollisuus	Pakollinen+vapaaehtoinen 3 pv – 4 kk, S 4 kk Asevelvollisuusikä: 18–30
-----------------	--

Tanskan perustuslain (1953) mukaan jokainen mies on velvoitettu aseellisesti puolustamaan maataan. Varusmiespalvelus kestää 3 päivästä aina 14 kuukauteen riippuen puolustushaarasta ja sotilasarvosta. Useimmat suorittavat 4 kuukauden palveluksen. Asevelvollisuus ei koske itsehallintoalueita (Färsaaret, Grönlanti). Se ei myöskään koske emämaasta näille alueilla muuttaneita, jotka ovat asuneet niillä vähintään 10 vuotta. Kaikkien asevelvollisten tulee osallistua ”puolustuspäivään”. Siellä esitellään armeijan, palo- ja pelastus- sekä muiden viranomaisten tarjoamia uravaihtoehtoja. Kaikille myös suoritetaan terveystarkastus. Tilaisuudessa vapaaehtoiset voivat värväytyä varusmiehiksi. Loput joutuvat arvontaan, jossa jokainen saa itselleen järjestysnumeron (1–35 000). Varsinaisen arvonnin suorittavat sotilasviranomaiset, koska kerran joku nuori mies oli syönyt arvontanumeronsa ja kutsunnat jouduttiin keskeyttämään kunnes saatiin selville mikä hänen numeronsa oli ollut. Armeija ilmoittaa tarvitsevana määrän varusmiehiä ja palvelukseen määrätään alhaisimmasta järjestysnumerosta kohti suurempaa aina niin kauan, kunnes tarvittava määrä on saatu kasaan. Varusmiespalveluksen ulkopuolelle jääneet määrätään reserviin.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Laki vuodesta 1917 lähtien. Uuden lain (2006) mukaan varusmiespalveluksesta voi kieltäytyä vakaumuksen perusteella. Hakemus on jätettävä 4 viikon kuluessa kutsuntapapereiden saamisesta. Hakemus hyväksyttiin ilman haastattelua. Jos kyseessä on vain poliittinen näkemys, eikä varsinainen vakaumus voidaan hakemus hylätä. Siviilipalvelus kestää 4 kuukautta. Jehovan todistajat ovat kieltäytyneet kaikesta palveluksesta ja ainakin vielä 1990-luvun puoliväliin asti heitä sakotettiin 2 kertaa, jonka jälkeen heidät tuomittiin 6 kuukaudeksi vankilaan. Heidät yleensä vapautettiin, kun puolet vankeusajasta oli kulunut ja määrättiin maksamaan 9 000 kruunua kulukorvauksia valtiolle. Nykyään heidät tuomitaan vuodeksi ehdolliseen vankeuteen ja suoritamaan 240 tuntia yhdyskuntapalvelua.

Armeijan henkilövahvuus

Palveluksessa	29 550 (0,54 %) + 53 507 kodinturvajoukkoja
Varusmiehiä	6 345 (21,5 %)
Reservi	53 507 (0,98 %)

38 Tšekki

Asukasluku	10 467 542
EU	2004
Sotilasliitto	Varsovan liitto 14.5.1955–01.07.1991 (Tšekkoslovakia), Nato 12.3.1999
Miinakieltosopimus	26.10.1999
Rypäleasesopimus	L 3.12.2008

Puolustusbudjetti	1,376 Mrd €
Bruttokansantuotteesta	1,3 %
Asukasta kohden	133 €
GPI	1,328

Asevelvollisuus Vapaaehtoinen

Tšekin hallitus ilmoitti lakkauttavansa pakollisen asevelvollisuuden vuonna 2001. Tavoitteena oli siirtyä ammattiarmeijaan vuonna 2007, mutta se tehtiinkin jo vuonna 2004 jolloin palvelukseen astui viimeiset 3 600 varusmiestä. Maassa on ollut ammattiarmeijan vuoden 2005 alusta lähtien. Pakollinen asevelvollisuus voidaan sodan tai kansallisen hätätilan uhatessa ottaa hallituksen päätöksellä uudestaan käyttöön.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Laadittiin laki vuonna 1989. Seuraavana vuosikymmenenä maassa oli suunnilleen yhtä paljon varusmiehiä kuin siviilipalvelusmiehiäkin. Asevelvollisuuden lakkauttamisesta huolimatta oikeus palveluksesta kieltäytymiseen on säilytetty.

Armeijan henkilövahvuus	
Palveluksessa	24 083 (0,23 %)
Varusmiehiä	0
Reservi	0

39 Turkki

Asukasluku	71 517 100
EU	-
Sotilasliitto	Nato 18.2.1952
Miinakieltosopimus	25.9.2003
Rypäleasesopimus	-

Puolustusbudjetti	7,930 Mrd € (arvio)
Bruttokansantuotteesta	2,2 %
Asukasta kohden	112 €
GPI	2,389

Asevelvollisuus	Pakollinen 15 kk, K 6 kk tai K+U 12 kk Asevelvollisuusikä: 19-40
-----------------	--

Turkin sotilasvallankaappauksen jälkeisessä perustuslaissa (1982) on määrätty, että kansalaispalvelus on jokaisen turkkilaisen oikeus ja velvollisuus. Se voidaan suorittaa sotilaallisena tai siviililuontoisena palveluksena ja tarkemmin tästä säädetään erillisellä lailla. Poliisit voivat saada asevelvollisuudesta vapautuksen ja samoin ne, joiden veli on kuollut varusmiespalveluksen aikana. Opiskelijat voivat saada lykkäystä 29-vuotiaiksi ja jatko-opiskelijat 35-vuotiaiksi, mutta he ovat velvollisia suorittamaan palveluksen aina 40 vuoden ikään asti. Joskus myös tätä vanhempia asevelvollisuuden välttäneitä voidaan kutsua palvelukseen. Ulkomailla vähintään 3 vuotta asuneet turkkilaiset voivat lykätä palvelusta 3 vuoden välein aina 38-vuotiaiksi asti. Sen jälkeen heidän on suoritettava varusmiespalvelus tai vähintään kuukauden palvelus sekä maksettava 5 112 euroa korvausta. Tietyt ammattiryhmät (lääkärit, opettajat ja virkamiehet) voivat suorittaa erityisen palveluksen armeijassa eikä heitä lähetetä sotilasperaatioihin.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Perustuslaki antaa mahdollisuuden järjestää sotilaallinen tai julkinen siviililuontoinen palvelus, mutta Turkissa on käytössä vain sotilaallinen palvelus. Turkin armeijan rangaistussäännösten mukaan uskonnollisten tai moraalisten syiden perusteella ei ole mahdollista kieltäytyä palveluksesta. Palveluksesta kieltäytyneet on tuomittu vankeusrangaistuksiin. Turkki on saanut käytännöstään langettavan päätöksen Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelta vuonna 2006. Palveluksen välttelystä ja pakoilusta tuomitaan eripituisiin rangaistuksiin moniportaisen asteikon avulla riippuen siitä, il-

moittautuuko henkilö itse viranomaisille vai saadaanko hänet kiinni, sekä minkä ajan kuluessa tämä tapahtuu. Esimerkiksi 7 päivän aikana kiinni jääneet saavat 3 kuukautta vankeutta, mutta jos jää kiinni 3 kuukauden kuluessa saa 4–18 kuukautta, kun samassa ajassa itse ilmoittautunut saa 3–12 kuukautta vankeutta. Pisimmillään rangaistus voi olla jopa 3 vuotta vankeutta ja asepalveluksesta ulkomaille paenneet voivat saada 5–10 vuotta vankeutta. Asepalvelukseen määrättyjen valvontarekisteri on tehokas ja pakoilijat voivat joutua pidätetyiksi esimerkiksi maanteillä olevilla tarkastuspisteillä.

Armeijan henkilövahvuus

Palveluksessa	510 600 (0,72 %)
Varusmiehiä	359 500 (70,4 %)
Reservi	378 700 (0,54 %)

40 Ukraina

Asukasluku	45 700 395
EU	–
Sotilasliitto	Neuvostoliitossa 1917–1991, Naton kumppanuusmaa
Miinakieltosopimus	27.12.2005
Rypäleasesopimus	–

Puolustusbudjetti	2,180 Mrd €
Bruttokansantuotteesta	2,7 %
Asukasta kohden	47 €
GPI	2,010

Asevelvollisuus	Pakollinen 18 kk laivasto, 12 kk maa- ja ilmavoimat, K 9 kk, 3 kk nuoret upseerit, S 27 kk ja S+K 18 kk Asevelvollisuusikä: 18–25
-----------------	---

Ukrainalla oli vielä vuonna 1991 Euroopan toiseksi suurin armeija (750 000), joista suurin osa oli varusmiehiä. Ukraina on ilmoittanut siirtyvänsä ammattiarmeijaan vuoteen 2015 mennessä ja suorittavansa viimeiset kutsunnat vuonna 2010. Keväällä 2010 varusmiespalvelukseen määrättiin vielä 26 000 miestä⁷. Ukrainan suunnitelmia on viivästyttänyt vaikea taloudellinen tilanne ja poliittiset erimielisyydet asevelvollis-

⁷ <http://www.kyivpost.com/news/nation/detail/66723/>

suuden sekä Nato-jäsenyyden suhteen. Kaikki 19–30-vuotiaat miehet ja naiset voivat värväytyä vapaaehtoisiksi 3 vuoden sopimuksella. Armeijan henkilöstöstä on huomattava osa naisia johtuen armeijan alhaisista palkoista.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Perustuslain mukaan vapautuksen palveluksesta voi saada uskonnollisten syiden perusteella. Pasifistisina pidetyt uskonnot on listattu erikseen. Tähän listaan eivät kuulu pääuskonnot ja juutalaisuus. Siviilipalvelukseen voi hakea 6 kuukauden aikana kutsuntapapereiden saamisesta. Siviilipalveluksen pituus on 27 kuukautta ja korkeakoulutetuille 18 kuukautta.

Armeijan henkilövahvuus

Palveluksessa	129 925 (0,28 %)
Varusmiehiä	ei tietoa
Reservi	1 000 000 (2,17 %)

41 Unkari

Asukasluku	10 030 975
EU	2004
Sotilasliitto	Varsovan liitto 14.5.1955–01.07.1991, Nato 12.3.1999
Miinakieltosopimus	6.4.1998
Rypäleasesopimus	L 3.12.2008

Puolustusbudjetti	921,3 M€
Bruttokansantuotteesta	1,2 %
Asukasta kohden	92 €
GPI	1,575

Asevelvollisuus Vapaaehtoinen

Unkari muutti perustuslakiaan vuonna 2004 niin, että pakollinen asevelvollisuus lakkautettiin. Viimeiset 2 000 varusmiestä erotettiin palveluksesta marraskuussa 2004 ja joulukuusta lähtien armeijassa palveli enää ammattisotilaita. Ammattisotilaaksi ja vapaaehtoiseksi reserviläiseksi voivat värväytyä kaikki 18–47-vuotiaat unkarilaiset. Yleinen asevelvollisuus on mahdollista ottaa käyttöön kansallisen hätätilan aikana, jos parlamentin kahden kolmasosan äänten enemmistö näin päättää. Se tulee koskettamaan kaikkia aikuisia miehiä.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Laadittiin laki vuonna 1989. Vuoden 1993 jälkeen hakemuksia ei e tutkittu eikä hakijoita haastateltu. Tällöin hakijoiden määrä kasvoi merkittävästi. Varusmiespalveluksen ollessa voimassa palveluksesta saattoi kieltäytyä sotilasvalan antamiseen saakka. Ei ole tiedossa miten palveluksesta voisi kieltäytyä, mikäli asevelvollisuus otettaisiin uudestaan käyttöön. Ammattisotilailla ei ole oikeutta kieltäytyä palveluksesta, mutta palvelussopimus voidaan peruuttaa 2 kuukauden irtisanomisajalla.

Armeijan henkilövahvuus

Palveluksessa	25 207 (0,25 %)
Varusmiehiä	0
Reservi	44 000 (0,44 %)

42 Valko-Venäjä

Asukasluku	9 648 533
EU	-
Sotilasliitto	Neuvostoliitossa 1919-1991, Naton kumppanuusmaa 1997-
Miinakieltosopimus	3.9.2003
Rypäleasesopimus	-

Puolustusbudjetti	149,6 M€ (arvio vuodelta 2000)
Bruttokansantuotteesta	1,5 %
Asukasta kohden	15 €
GPI	2,103

Asevelvollisuus	Pakollinen
	18 kk, K 12 kk
	Asevelvollisuusikä: 18-27

Valko-Venäjällä on käytössä pakollinen ja erittäin laaja asevelvollisuus. Varusmiespalvelusta on käytetty rangaistuksena presidentti Lukashenkaa vastustaneita demokraattia vaatineita aktivisteja kohtaan. Heitä on kidnapattu ja pakotettu varusmiespalvelukseen. Moni heistä on tarvinnut palveluksen aikana useita kertoja sairaalahoitoa muun muassa nälkiintymisen takia.⁸ Valko-Venäjällä on hyvin läheiset poliittiset ja sotilaalliset suhteet Venäjään.

8 Marples, David: Conscription Used as a Deterrent by Belarusian Government. Eurasia Daily Monitor Volume: 7 Issue: 12 (Jan 2010)
<[http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews\[tt_news\]=35926](http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews[tt_news]=35926)>

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Perustuslain mukaan erillisellä lailla säädetään siviilipalveluksen perusteista ja olosuhteista. Lakia ei kuitenkaan ole koskaan säädetty. YK:n ihmisoikeuskomitea on huomauttanut tästä Valko-Venäjää. Lakia valmisteltiin vuosina 2001–2004, mutta lopulta se hylättiin, koska sen nähtiin olevan liian suosiollinen siviilipalvelukselle. Sen pituudeksi oli ehdotettu 27 kuukautta. Joka vuosi muutamia henkilöitä kuitenkin hakee siviilipalvelukseen ja osa heistä saa suorittaa aseettoman palveluksen armeijassa tai rautatiejoukoissa. Vuodelta 2000 tiedetään yksi Jehovan todistaja, joka pyysi päästä palvelukseen armeijan ulkopuolelle. Hänet tuomittiin vankilaan. Sen jälkeisiä tapauksista ei ole tietoa.

Armeijan henkilövahvuus

Palveluksessa	72 940 (0,75 %)
Varusmiehiä	ei tietoa
Reservi	289 500 (2,99 %)

43 Vatikaanivaltio

Asukasluku	826
EU	–
Sotilasliitto	–
Miinakieltosopimus	17.2.1998
Rypäleasesopimus	3.12.2008

Puolustusbudjetti	–
Bruttokansantuotteesta	–
Asukasta kohden	–
GPI	–

Asevelvollisuus Ei armeijaa

Vatikaanivaltiolla ei ole varsinaista armeijaa, mutta paavilla on ollut vuodesta 1506 lähtien sveitsiläisistä palkkasotilaista muodostettu Sveitsiläiskaarti. Sen vahvuus oli vuoden 2005 lopussa 134 miestä. Kaartissa voivat palvella vain katolilaiset sveitsiläiset miehet. Yleisen järjestyksen valvonnasta vastaa poliisi.

44 Venäjä

Asukasluku	140 041 247
EU	-
Sotilasliitto	Varsovan liitto 14.5.1955-01.07.1991 (Neuvostoliitto), Naton kumppanuusmaa
Miinakielto­sopimus	-
Rypäleasesopimus	-

Puolustusbudjetti	25,998 Mrd € (arvio)
Bruttokansantuotteesta	3,5 %
Asukasta kohden	185 €
GPI	2,750

Asevelvollisuus	Pakollinen 12 kk, S 42, S+K 18, 36, 21 Asevelvollisuusikä: 18-27
-----------------	--

Venäjällä järjestetään kutsunnat kaksi kertaa vuodessa huhti–kesäkuussa ja loka–joulukuussa kaikille 18-vuotiaille. Asevelvollisuuden välttely on eräänlainen venäläisten kansallisharrastus johtuen armeijassa esiintyvistä simputuksesta, väkivallasta ja huonoista olosuhteista. Asevelvollisuudesta voi saada vapautuksen useilla eri syillä, mutta väärin lääkärintodistusten hankkiminen lahjomalla on ollut yksi suosituimmista tavoista. Virallisesti palveluksesta vapautetaan esimerkiksi opiskelijat (heidät voidaan kutsua palvelukseen opintojen jälkeen), yliopistoista valmistuneet ja ne, joilla on kaksi tai useampia lapsia. Venäjällä on ollut vaikeuksia saada tarpeeksi varusmiehiä johtuen muun muassa ikäluokkien koon pienentymisestä. Toisaalta asevelvollisuuden on myös katsottu olevan velvollisuus äidinmaata kohtaan ja yleisemmällä asevelvollisuuden suorittamisella (nyt noin 9–13 %) halutaan kasvattaa isänmaallisuutta. Tämän takia kutsuntojen kestoa on suunniteltu pidennettävän ja asevelvollisuusikää nostettavan 30 ikävuoteen. Samoin palveluksesta vapauttamisen perusteita on suunniteltu tiukentavan. Esimerkiksi vielä vuoteen 2008 saakka alle 3-vuotiaiden lasten isät vapautettiin palveluksesta kuten samoin maaseutualueiden lääkärit ja opettajat. Varusmiehiä voidaan lähettää konfliktialueille 6 kuukauden varusmiespalveluksen jälkeen, mutta vuodesta 2005 lähtien ei enää kuitenkaan Tšetšeniaan.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Perustuslaki takaa oikeuden kieltäytyä asepalveluksesta vakaumuksen ja uskonnollisten syiden perusteella. Varsinainen siviilipalveluslaki tuli voimaan vuonna 2004.

Siviilipalvelukseen pitää hakea 6 kuukautta ennen kutsuntapapereiden saamista eli noin 17 vuoden ja 6 kuukauden ikäisenä. Siviilipalvelukseen ei voi hakea varusmiespalveluksesta. Siviilipalvelus kestää 42 kuukautta ja 21 kuukautta korkeakoulusta valmistuneille. Aseeton palvelus armeijassa on 36 kuukautta ja 18 kuukautta korkeakoulutetuille. Siviilipalveluksen voi suorittaa useissa valtion laitoksissa, mutta käytännön syistä (asumisen järjestäminen) palvelus suoritetaan usein sotilaallisten laitosten yhteydessä. Siviilipalveluspaikkaansa ei voi valita.

Armeijan henkilövahvuus

Palveluksessa	1 027 000 (0,73 %)
Varusmiehiä	190 000 (18,5 %)
Reservi	20 000 000 (14,21 %)

45 Viro

Asukasluku	1 340 415
EU	2004
Sotilasliitto	Neuvostoliitossa 1940–1991, Nato 29.3.2004
Miinakieltosopimus	12.5.2004
Rypäleasesopimus	-

Puolustusbudjetti	248,2 M€
Bruttokansantuotteesta	2,2 %
Asukasta kohden	185 €
GPI	1,661

Asevelvollisuus	Pakollinen
	8 kk, U 11 kk, S 16 kk
	Asevelvollisuusikä: 18–27

Asevelvollisuuden kesto määrätään yleensä kutsunnoissa. Aliupseeri ja upseerikoulutukseen voivat päästä vain lukion suorittaneet. Armeijan suosio on historiasta johtuen alhainen, jonka takia varusmiespalveluksen suorittaa eri arvioiden mukaan vain noin 15–30 prosenttia ikäluokasta. Esimerkiksi yliopisto-opintojen arvostus on suurempi ja useimmat käyvät armeijan sijasta korkeakoulun.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

Perustuslain mukaan palveluksesta voi kieltäytyä eettisten tai uskonnollisten syiden perusteella. Hakemus on tehtävä ennen varusmiespalveluksen aloittamista. Varusmiehet tai reserviläiset eivät voi tehdä hakemusta. Käytännössä siviilipalvelusta ei ole järjestetty eikä siitä määräävää siviilipalveluslakia ole säädetty. Toisin sanoen siviilipalvelukseen hakeutuvia ei määrätä palvelukseen. Siviilipalvelukseen on hakenut Viiron itsenäisyyden aikana vain muutama mies.

Armeijan henkilövahvuus

Palveluksessa	5 300 (0,40 %) + 10 859 kansalliskaarti (Kaitseliit)
Varusmiehiä	2 540 (47,9 %)
Reservi	16 000 (1,19 %)

46 Yhdistynyt Kuningaskunta

Asukasluku	61 634 599
EU	1973
Sotilasliitto	Nato 4.4.1949
Miinakieltosopimus	31.7.1998
Rypäleasesopimus	L 3.12.2008

Puolustusbudjetti	39,021 Mrd €
Bruttokansantuotteesta	2,5 %
Asukasta kohden	638 €
GPI	1,647

Asevelvollisuus Vapaaehtoinen

Asevelvollisuus on ollut Yhdistyneessä Kuningaskunnassa käytössä vain kaksi lyhyttä aikakautta. Se otettiin ensimmäisen kerran käyttöön ensimmäisen maailmansodan aikana vuonna 1916 ja lakkautettiin 3 vuotta myöhemmin vuonna 1919. Uudelleen se otettiin käyttöön toisen maailmansodan alla toukokuussa 1939 ja päätettiin toistaiseksi viimeisen kerran lakkauttaa vuonna 1957. Viimeinen varusmies päätti palveluksensa vuonna 1963.

Oikeus kieltäytyä palveluksesta

On laki, joka koskee niin varusmiehiä, reserviläisiä kuin ammattisotilaitakin. Armeija on määrännyt asiasta tehdyn ohjeistuksen luottamukselliseksi, minkä takia tarkkaa käytäntöä ei tunneta.

Armeijan henkilövahvuus

Palveluksessa	160 280 (0,26 %)
Varusmiehiä	0
Reservi	199 280 (0,33 %)

Selitykset ja lähteet

Asevelvollisuus

Pakollinen tarkoittaa, että maassa on laki yleisestä asevelvollisuudesta. Käytännössä pakollinen asevelvollisuus voi olla laaja (yleinen), jolloin sen suorittaa suurin osa ikäluokasta tai suppea (valikoiva), jolloin asevelvollisiksi määrätään vain osa ikäluokasta. Vapaaehtoinen tarkoittaa, että armeija koostuu siihen vapaaehtoisesti liittyivistä. He voivat olla vapaaehtoisia varusmiehiä, joille maksetaan pientä korvausta tai varsinaisia ammattisotilaita, joille maksetaan normaalia palkkaa.

Asevelvollisuutta ja sen sisältöä koskevat tiedot pääasiassa War Resister's International & Quaker Council for European Affairs (1998, 2005, 2008, 2009) World survey of conscription and conscientious objection to military service.

<<http://www.wri-irg.org/co/rtba>> (24.03.2010)

Asevelvollisuuden historia

Mikko Huhtamies (2000) Sijaissotilasjärjestelmä ja väenotot. Osmo Jussila (2004) Suomen suuriruhtinaskunta. Kari Laitinen (2004) Suomalainen asevelvollisuus - historiallinen kaari, kehitys ja kansallinen olemus. Juha Tuomikoski (1989) Aseistakieltäytyjän maailma. Wikipedia (24.05.2010): Suomen asevelvollisuuden historia, Ruotujakolaitos ja Alueellinen puolustusjärjestelmä. Puolustusvoimat

<http://www.mil.fi/perustieto/historia/index_2.dsp>.

Asukasluku

Eurostat (2009), elektronisesti <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>> (09.03.2010), CIA (2009) World Fact Book, elektronisesti

<<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook>> (10.03.2010)

Armeijan henkilövahvuus

Armeijan henkilövahvuus palveluksessa ja reservissä olevien mukaan sekä varusmiesten lukumäärä (pl. Suomen reservin määrä Suomen puolustusvoimilta). Tiedot eivät sisällä puolisoitaallisia joukkoja kuten rajavartiostoa, karabieneereja, turvallisuuspoliisia tai muita vastaavia joukkoja (pl. Ranskan santarmit ja Italian karabiniერი). The International Institute for Strategic Studies, Military Balance 2008. Tiedot julkaistu Taylor & Francis Groupin luvalla, tietojen kopiointi tai uudelleenjulkaisu ainoastaan heidän luvallaan.

Palveluksessa ja reservissä olevien määrä on laskettu suhteessa asukaslukuun ja ilmoitettu prosentteina. Asukasluvussa on mukana koko väestö eikä vain asevelvollisuuskäiset tai miehet.

EU (2010)

<http://europa.eu/abc/european_countries/index_fi.htm> (11.03.2010)

Sotilasliitto, K

Sotilasliitot joihin maa kuuluu tai on kuulunut. Liittymis- ja mahdollinen eroamispäivä. K = Naton kumppanuusohjelmassa. Wikipedia Nato

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Pohjois-Atlantin_liitto> ja Wikipedia Varsovan liitto

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Varsovan_liitto> (12.03.2010)

Miinakieltosopimus, L

Ottawan miinakieltosopimus on kansainvälinen valtiosopimus, joka kieltää henkilömiinojen käytön, valmistuksen, myynnin, varastoinnin ja kuljetuksen. Ilmoitettu ratifointipäivämäärä tai sopimukseen liittymispäivämäärä (L). The International Campaign to Ban Landmines (ICBL),

<<http://www.icbl.org/index.php/icbl/Universal/MBT/States-Parties>> (10.03.2010)

Rypäleasesopimus, L

Oslon rypäleasesopimus on kansainvälinen valtiosopimus, joka kieltää rypäleasideiden käytön, valmistuksen, myynnin, varastoinnin ja kuljetuksen. Ilmoitettu ratifointipäivämäärä tai sopimukseen liittymispäivämäärä (L). The International Campaign to Ban Landmines (ICBL),

<<http://www.icbl.org/index.php/icbl/Universal/MBT/States-Parties>> (10.03.2010)

Puolustusbudjetti

Miljardia (Mrd€) tai miljoonaa (M€) euroa vuonna 2008. Yhdysvaltain dollareina ilmoitetut summat muunnettu euroiksi Suomen Pankin ilmoittamalla vuoden 2008 keskikurssilla (1,4708). Osuus bruttokansantuotteesta (Bkt-%) vuonna 2008 tai viimeisen saatavilla oleva arvio. Puolustusmenot asukasta kohden laskettu jakamalla menot vuoden 2008 asukasluvulla. SIPRI (2010) <http://www.sipri.org/research/armaments/milex/research/armaments/milex/milex_database> (10.03.2010). Tiedot julkaistu Stockholm International Peace Research Institute:n (SIPRI) luvalla, tietojen kopiointi tai uudelleenjulkaisu ainoastaan heidän luvallaan.

GPI

Global Peace Index (Globaali Rauhan Indeksi) vuonna 2009. Ilmoitettu asteikolla 1-5, jossa numero yksi kuvaa rauhanomaisuutta.

<<http://www.visionofhumanity.org/gpi/results/regional-split.php#western-europe>> (12.03.2010)